

חקירה כללית בהלכות גירושין

ראשי הפרקים

- א. הקדמה
- ב. 'כריתות' - המגרש אשתו חוץ מפלוני
- ג. משלחה ואינה חוזרת
- ד. חיוב אמירת 'הא גיטיך' – מדין משלחה וחוזרת
- ה. גט בידה ומשיחה בידו
- ו. באור הגמ' ר"פ הזורק
- ז. גט בידה ומשיחה ביד שליח
- ח. טלי גיטך מע"ג קרקע
- ט. טלי גיטך כחסרון בחלות הגירושין
- י. נספח – לאור דברי הגר"ח מטלז

א. הקדמה

הל' גירושין נכתבו בתורה בפ' כי תצא (כד, א – ב), וכך אומרת התורה:

כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעֵלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מֵצָא בָּהּ עֲרֹת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ. וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אֲחֵר.

מבואר בתורה שתהליך הגירושין מורכב ממס' שלבים. שלב הראשון הוא שלב כתיבת הגט – 'וכתב לה ספר כריתות', השלב השני הוא שלב מעשה הגירושין היינו נתינת הגט לאשה - 'ונתן בידה', ולאחר שני שלבים אלו האשה משולחת מבית האיש.¹

---

¹ לקמן נראה שישנם הלכות שנלמדו מהמילים 'ושלחה מביתו' וכאשר לא מתקיימים תנאים אלו הם מעכבים את חלות הגירושין, ואעפ"כ בפטות נראה שהשילוחין, היינו עצם יציאת האשה מבית בעלה, אינם חלק מתהליך הגירושין בעצמו אלא הם פועל יוצא מתהליך הגירושין המתבצע לפני כן והוא כתיבת הגט והקנייתו לאשה, ובמילים אחרות, בעקבות התהליך הנ"ל האשה משולחת מביתו ויכולה לינשא לאיש אחר, ולא כמו גירושין אצל נכרים שהשילוחין בעצמותם הם עיקר הגירושין, היינו שהגירושין הינם רק תהליך

חז"ל למדו משני פסוקים אלו הלכות רבות,² ובפשטות נראה שיש שלשה נושאים בהלכות גירושין השייכים לחלקים שונים בתהליך הגירושין.

א. הלכות הנוגעות לכתיבת הגט – כאמור, הגירושין נעשים באמצעות 'ספר כריתות' וישנם הלכות בדיני כתיבת הגט ובפשטות ההלכה של 'לשמה' שייך להלכות כתיבת הגט.

ב. הלכות הנוגעות למעשה נתינת וקבלת הגט – הבעל צריך לתת את הגט לאשה וישנם הלכות הנוגעות למעשה נתינה זה ובפשטות הנתינה לחצרה של האשה או לשלוחה שייכת להלכות אלו.³

ג. הלכות הנוגעות לחלות הגירושין – ישנם מקרים שאף על פי ששני השלבים הראשונים נעשו כראוי מכל מקום אין האשה מגורשת והלכות אלו שייכות לחלות הגירושין שאף על פי שהגט נכתב כראוי ונעשה מעשה נתינה מהבעל לאשה מכל מקום אין הגירושין חלים.

לקמן נביא מקצת מהל' גירושין ונחקור, האם הלכות אלו שייכות לסוג השני הנוגע למעשה נתינת הגט או שהם שייכות לסוג השלישי הנוגע לחלות הגירושין⁴ ונצביע על הנפ"מ הנובעות מחקירה זו.

מעשי וקיומי של שילוחין ואין אצלם שלבים קודמים של כתיבת גט והקנייתו לאשה, אמנם הר"א ליכטנשטיין בשיעוריו (גיטין, שיעור ראשון) נוקט שגם אצל ישראל השילוחין הינם חלק מהתהליך הגירושין ואולי אף עיקר הגירושין, היינו שתהליך הגירושין הוא במהותו תהליך קיומי של שילוח האשה, ועיקר ראייתו היא מכך שישנם הלכות הנוגעות לשילוחין וא"כ נמצא שהשילוחין הינם חלק מתהליך הגירושין ולא רק פועל יוצא מהקניית לאשה.

² נזכיר מקצת מההלכות הנלמדות מפסוקים אלו. דין 'לשמה' נלמד מהמילים - 'וכתב לה' (גיטין כ,א). 'לה ולא לחברתה' נלמד מהמילה - 'לה' (שם פז,א). 'ספר אחד ולא שנים ושלושה ספרים' נלמד מהמילה - 'ספר' (שם כ,ב). 'גט בידה ומשיחה בידו' נלמד מהמילה - 'כריתות' (שם עח,ב). 'המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני אינה מגורשת' נלמד מהמילה - 'כריתות' (שם פב,ב). 'טלי גיטיך מע"ג קרקע' בפשטות נלמדה מהמילים - 'ונתן בידה' אמנם ראה לקמן. נתינה לחצר האשה מועילה נלמד מהמילה - 'ונתן'. שוטה אינה מתגרשת נלמד (לדעה א') מהמילה 'ושלחה' - 'משלחה וחוזרת' (יבמות ק"ג,ב).

³ לגבי סוג זה אפשר לחקור, האם העיקר הוא שהבעל נותן את הגט לאשה וקבלת הגט על ידה היא רק תנאי או שדוקא קבלת הגט היא העיקר ונתינתו ע"י הבעל היא רק תנאי ואולי שני החלקים – נתינת הגט וקבלתה שוים במעמדם. אמנם אנו לא נאריך בחקירה זו.

⁴ במאמר זה לא נעמוד על ההבחנה והיחס שבין הסוג הראשון הנוגע לכתיבת הגט לבין שאר הסוגים הנוגעים למעשה הנתינה ולחלות הגירושין.

והנה מסברא נראה שההלכות הנלמדות מהמילה 'ונתן' שייכות לסוג השני, המתייחס למעשה נתינת הגט ולעומת זאת ההלכות הנלמדות משאר הפסוק ולא מהמילה 'ונתן' כגון 'כריתות' או 'ושלחה מביתו' שייכות לסוג השלישי המתייחס לחלות הגירושין בדוקא ולא לכתיבת הגט או מעשה הנתינה ונוסיף בזה.

ב. 'כריתות' - המגרש אשתו חוץ מפלוני

בגמ' (פב,ב) מבואר שהמגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני אינה מגורשת לפי חכמים 'דבעינן כריתות וליכא', ובאר רש"י (ד"ה בעינן כריתות) שהאשה אינה מגורשת כיון שהיא אגודה בבעלה שהרי לאותו פלוני היא אסורה לינשא, ומסברא נראה דהלכה זו שייכת להלכות הנוגעות לחלות הגירושין, שאין הגירושין חלין באופן שהאשה עדיין אגודה בבעלה, ואין הלכה זו נוגעת להל' מעשה נתינת הגט משום דקשה לומר שמכיון שהאשה עדיין אגודה בבעלה נתינת הגט אינה נתינה טובה שהרי האגידות בבעל נוצרה בעקבות אמירה של הבעל 'חוץ מפלוני' שהיא אינה שייכת וקשורה לעצם מעשה נתינת הגט לאשה.⁵

---

⁵ לקמן נבאר שאחת הנפק"מ מהחקירה האם דין מסויים שייך למעשה הנתינה או לחלות הגירושין היא הצורך לקחת את הגט מיד האשה ולחזור ולתת לה שנית. אם ההלכה נוגעת למעשה הנתינה על הבעל לקחת את הגט ולתת לאשה מחדש אך אם מעשה הנתינה אינו נפסל אלא רק שחלות הגירושין אינה חלה, אין צריך ליתן את הגט מחדש אלא מספיק שאותו גורם המעכב בחלות יוסר, וא"כ יש לשאול לפי דברינו שדין המגרש אשתו ואומר לה חוץ מפלוני שאינה מגורשת נוגע לדין חלות הגירושין ולא למעשה הנתינה, מדוע המשנה אומרת שלפי חכמים 'יטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה' הרי הנתינה הינה נתינה טובה אלא שישנו מעכב בחלות הגירושין ודי אם יאמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם' ומדוע צריך לתת לאשה את הגט מחדש?

לכאורה מוכח מזה דדין 'חוץ מפלוני' הנלמד מ'כריתות' הוא דין במעשה הנתינה ולא בחלות הגירושין דלא כמו שכתבנו מסברא, אך באמת זה אינו שהרי הגמ' (פד,ב) הסבירה שהמשנה שהצריכה נתינה מחדש היא נכונה גם לרבי שלא מצריך נתינה מחדש לגבי דין הא גיטיך (ראה לקמן) משום 'דשאני הכא הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה', ומבואר שאף שהבעל אמר שלא תנשא לפלוני ואינה מגורשת מכל מקום גט זה פוסל אותה לכהונה, וא"כ דוקא בגלל שהגט פעל במשהו ואסר את האשה לכהונה צריך הבעל לקחת את הגט ולתתו מחדש אך בלי זה אין צריך לתת את הגט מחדש ודי אם הבעל היה אומר לאשה הרי מותרת לכל אדם (וכן משמע בבית שמואל קמז,ו), ונמצא שאפשר לבאר שדין 'חוץ מפלוני' נוגע לדיני ותנאי חלות הגירושין ולא למעשה הנתינה כמ"ש והערנו כבר דזה לכאורה ההנחה המסתברת יותר. [אלא שעדיין צ"ע לפי הרמב"ם (גירושין י,יא) שגט זה פוסל לכהונה רק מדרבנן ולא מהתורה וא"כ לכאורה נתינת הגט מהתורה לא הועילה כלום וא"כ מדוע צריך הבעל לתת את הגט מחדש לאשה אמנם יש שכתבו שגם הרמב"ם מודה שגט פסול לכהונה מהתורה ולא מדרבנן ולשיטתם א"ש].

ג. משלחה ואינה חוזרת

בגמ' ביבמות (ק"ג, ב) מבואר ששוטה שאינה יודעת לשמור גיטה אינה מתגרשת מהתורה, ואיתא התם שני לימודים לדין זה:

א. "אמר דבי רבי ינאי: ונתן בידה - מי שיש לה יד לגרש עצמה, יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה".

ב. "תנא דבי רבי ישמעאל: ושלחה מביתו - מי שמשלחה ואינה חוזרת, יצתה זו שמשלחה וחוזרת".

הגמ' בגיטין (סד, ב) מוסיפה שגם קטנה שאינה יודעת לשמור גיטה אינה מגורשת, וכתבו הראשונים שמקור דין זה הוא הגמ' ביבמות. ומוסיפה הגמ' (סה, א) לבאר:

אמר רבא, ג' מדות בקטן: צרור וזורקו, אגוז ונוטלו - זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים, וכנגדן בקטנה - מתקדשת למיאון; הפעוטות - מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין, וכנגדן בקטנה - מתגרשת בקידושי אביה..

כך היא הגירסא בגמרא שלנו, אך הרי"ף והר"ן גרסו להיפך שקטנה מתגרשת בקידושי אביה כבר במידה הראשונה של אגוז ונוטלו ובמידה השניה גרסו וכנגדן בקטנה - מתקדשת למיאון, ואכמ"ל בזה.

בגמ' בגיטין (נט, א) מבואר שגיל פעוטות הינו בין שש לשמונה.

ויש לחקור האם דין 'משלחה וחוזרת', שדוקא אשה שמשלחה ואינה חוזרת מגורשת אך אשה שמשלחה וחוזרת אינה מגורשת, הוא דין במעשה הנתינה, דלמדנו מהפסוק 'ושלחה מביתו' שאם האשה חוזרת לבעלה הוי נתינה חסרה, דדוקא נתינה כזו שגורמת שהאשה אינה חוזרת הוי נתינה גט אך אם האשה חוזרת הוי נתינה חסרה כיון שנתנה זו אינה גורמת לכך שהאשה לא תחזור או דלמא שהנתינה הינה מעליא אלא דדין זה הוי דין בחלות הגירושין דלמדנו מהפסוק 'ושלחה מביתו' שאם הוי משלחה וחוזרת אין חלים הגירושין.⁶

---

⁶ חקירה זו היא דוקא לרבי ישמעאל שסי"ל ששוטה אינה מגורשת משום דמשלחה וחוזרת אך לרבי ינאי ששוטה אינה מגורשת משום שאין לה יד בפשטות הוי דין במעשה הנתינה

ובפשטות יש נפק"מ בבעל שנתן גט לאשה 'משלחה וחוזרת' ואח"כ הפכה להיות 'משלחה ואינה חוזרת', וכגון שוטה שהינה 'משלחה וחוזרת' ואח"כ התרפאה (לא אשה המוגדרת כעתים חלים עיתים שוטה) או כגון קטנה פחותה מגיל פעוטות ואח"כ גדלה, דאם נאמר דדין 'משלחה וחוזרת' הינו דין במעשה הנתינה צריך הבעל לשוב ולתת מחדש את הגט לאשה דכיון שבשעת הנתינה האשה הינה בגדר משלחה וחוזרת אין הנתינה חשובה כנתינת גט ראויה,⁷ אך אם נאמר דדין 'משלחה וחוזרת' הוי דין בחלות הגירושין אח"כ הנתינה הינה נתינה מעליא אלא שישנו מעכב ומונע בחלות הגירושין ולכן כאשר סר אותו מעכב ומונע, האשה מגורשת (אמנם אפשר שצריך שהבעל יאמר 'הא גיטיך' במקרה זה אך לפחות נתינה מחדש אין צריך לצד זה).

ונראה להוכיח מדין אמירת 'הא גיטיך' שבמקרה זה אין צריך נתינה מחדש והאשה מגורשת:

ד. חיוב אמירת 'הא גיטיך' – מדין משלחה וחוזרת

אומרת המשנה (עח,א): "אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריו, קוראה והרי הוא גיטה - אינו גט, עד שיאמר לה הא גיטיך".

בגמ' מבואר שהמשנה היא לדעת רבי שאין צריך נתינה חדשה ולדעתו מספיקה אמירת 'הא גיטיך' אך לפי רבי שמעון בן אלעזר צריך נתינה חדשה, ולהלכה פסק השו"ע (קלח,ג) כרבי שאין צריך נתינה חדשה.

ולא בחלות הגירושין, ואף שתוס' (יבמות קיג,ב ד"ה יצתה) כתב שר' ישמעאל לא פליג ארבי ינאי כוונתו היא, שאין נפק"מ לגבי השאלה האם האב מקבל גט לביתו קטנה אך אפשר שיש נפק"מ בין שתי דעות אלו ומוכח כן גם בתוס' הני"ל.

⁷ ואף שיש מקרים (ראה לקמן) שהפסול הוא בנתינה ולא בחלות ומ"מ אם ישנה אמירת 'הא גיטיך' לאשה מהני ואין צריך נתינה חדשה, מ"מ מסתבר דזה מהני רק כשהפסול בנתינה נבע מהבעל ועל כן כאשר ישנה אמירת 'הא גיטיך' הרי זה מתקן ונותן שם לחדש לנתינה שנעשתה לפני כן אך אם הנתינה פסולה מצד האשה וכגון כאן שכיון שהאשה בגדר משלחה וחוזרת לא חשיבא כנתינה לצד זה, לא יהני הא גיטיך לאחר שהאשה נהיית משלחה ואינה חוזרת דאין אמירה זו של הבעל מתקנת פסול נתינה שנבע לא מהבעל אלא מהאשה דמה בכך שאומר לאשה הא גיטיך הרי הפסול בנתינה נבע מכך שהאשה הינה חוזרת והוי נתינה שאינה גורמת לשילוחין וא"כ כיצד אמירה אח"כ של הבעל תתקן את הנתינה שנעשתה לפני כן, אלא אם כן ננקוט שאמירת 'הא גיטיך' חשיבא כנתינה חדשה והוי חידוש גדול.

הראשונים האריכו לבאר מהו הטעם להצריך אמירת הא גיטיך,⁸ והתוסי' (שם ד"ה אינו) הקשה, מדוע בגמ' (נה,א) משמע שאפי' כשלא אמר הבעל 'הא גיטיך' לאשה הרי היא מגורשת ואילו כאן משמע שבלא 'הא גיטיך' אינה מגורשת ותריך "דהתם נמי אחר כך יגידו לה העדים שהיא מגורשת. אף על פי דהאשה מתגרשת בעל כרחא מכל מקום צריך לומר לה הי גיטיך והרי את מותרת לכל אדם שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שהיא משלחה ואינה חוזרת".

מבואר בתוסי' שהטעם שהבעל צריך לומר לאשה 'הא גיטיך' מבוסס על דין 'משלחה ואינה חוזרת' ועל כן ס"ל לתוסי' שאם העדים אומרים אח"כ לאשה הרי היא מגורשת.

ופשט התוסי' הוא שבמקרה שבו הבעל לא אמר לאשה 'הא גיטיך' אלא אמר רק לעדים, אם העדים לא יאמרו לאשה אח"כ אינה מגורשת דחשיבא בגדר 'משלחה וחוזרת', אמנם באמת האחרונים נחלקו בענין זה בהבנת התוסי'.

הבית שמואל (קלו, סק"ג) והאבני מילואים (קלו, סק"ב) נקטו שאם העדים לא אמרו לאשה ואינה יודעת על כך אינה מגורשת, אמנם התורת גיטין (קלו,

---

⁸ בעל המאור (מ,א בדפי הרי"ף) פירש שהטעם שצריך לומר 'הא גיטיך' הוא שבעינין שיוציא הבעל השילוחין בפיו בעינין שיתבונן הדבר או לעדים או לאשה וכיון שפירש הדבר לעדים אין צריך דעת האשה'. ומקור דין זה, כתב בעל המאור שהוא ממה שנאמר בקידושין (ו,א) שילפינן מ'ושלחה', שלא ישלח את עצמו. הרמב"ן במלחמות הוסיף שדבר זה מפורש בספרי (דברים כד,א) ולמדו זאת מהפסוק 'ושלחה מביתו'.

כתב הרמב"ם (גירושין א,ט): "ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין, שני ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות, אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר חוב או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי הוא בידה אינו גט, ואם אמר לה אחר כך הרי הוא גיטיך הרי זה גט".

העונג יו"ט (סי' קג סקט"ז ד"ה והנה) הבין שהרמב"ם נקט שהחסרון בכנסי שטר חוב הוא לא משום לתא דידה, שאשה תדע שהוא גט אלא, 'משום לתא דבעל פסלינן בלא נתן בתורת גירושין, דבעינן שיתן בתורת גירושין. וגם כיון דדרשינן ספר כריתות ונתן בידה אי"כ פשיטא דקפדינן על נתינת הבעל שתהא בתורת גירושין. וא"כ לפי פירוש זה ברמב"ם אין צורך שהאשה תדע על הגירושין ומספיק שהבעל אומר לעדים, אמנם הרב שך (אבי עזרי גירושין י,כג) פירש דרשת הרמב"ם שהיא משום לתא דאשה שאינה יודעת וחסר בכריתות.

הראב"ד פירש (הובא בבעה"מ ובעוד ראשונים) שהטעם שצריך לומר הא גיטיך מפני שאם אמר תחילה כנסי שטר חוב יש לחוש שביטל את הגט וכעת אינו רוצה לגרשה עד שיאמר לה 'הא גיטיך', ולפי"ז אף אם אמר תחילה רק לעדים כבר אין לחוש שרוצה לבטל את הגט כיון שגילה דעתו שנותן גט זה לגירושין ואינו רוצה לבטלו, ועיין בבעה"מ מה שהקשה על פירושו ובמלחמות וברשב"א מה שתרצו ואכמ"ל.

סק"א) כתב שאפשר שאין צורך שהעדים יגידו לאשה וזה שהבעל אומר לעדים מספיק כדי להגדיר את האשה בתור אינה חוזרת, 'כיון דעדים ודאי יגידו לה אח"כ דמילתא דעדים קלא אית ליה, אבל לא שיהיו מחוייבים העדים לומר כן', וע"ש שהוסיף שאפי' בנתקרקע הגט קודם שנודע לה כשר, 'כיון דעומד היה להתברר בשעת נתינה הוי כמשלחת ואינה חוזרת' וצ"ב מהו יסוד פלוגתם.

ונראה לבאר שיסוד מחלוקתם בחקירה הנ"ל. אם האבנ"מ ס"ל שהצורך שהאשה תדע על הגירושין כדי שלא תהיה בגדר 'משלחה וחוזרת' הינו דין ותנאי בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין, דכאשר האשה אינה חוזרת הוי נתינת גט ראוייה אך אם האשה תחזור הנתינה הינה חסרה, דדוקא נתינה כזו הגורמת לשילוחין הוי נתינת גט אך נתינת גט שאינה גורמת לשילוחין אינה נתינה, וכן ס"ל לאבנ"מ שידיעת האשה הינה הכרחית ולא די בידיעת העדים, א"כ כיצד אפשר שאחר שלב הנתינה תנאי זה מתממש ומגדיר שהנתינה הינה נתינה הגורמת לשילוחין שהרי בפשטות הנתינה כבר נגמרה ואין היא ממשיכה אח"כ, וא"כ אף שלבסוף האשה יודעת על הגירושין והוי בגדר 'משלחה ואינה חוזרת' מ"מ בעת נתינת הגט האשה לא ידעה על כך והוי נתינת גט שאינה גורמת לשילוחין. מסתבר שהתנאי שמתממש אח"כ אינו יכול להגדיר את הנתינה שנעשתה לפני כן, ואם ס"ל שידיעת האשה הכרחית ובלעדיה חשיב כמשלחה וחוזרת א"כ בע"כ שאינו תנאי בנתינה אלא הוי תנאי בחלות הגירושין, דבאמת אין צורך שהנתינה תהיה נתינה הגורמת לשילוחין, דהנתינה חשיבה כנתינת גט גם בלי תנאי זה אלא שהוי רק תנאי בחלות הגירושין דכל עוד שהאשה אינה יודעת על הגירושין אין הגירושין חלין ועל כן ס"ל שכאשר לבסוף תנאי זה מתממש - הגירושין חלין, דכיון שהנתינה היתה נתינה טובה והיה רק מעכב בחלות הגירושין, כאשר המעכב הוסר האשה מתגרשת ובאמת כעין זה משמע בלשונו של האבנ"מ.⁹

⁹ וז"ל האבנ"מ: "וכיון דלשיטת תוס' מיירי שאמר לעדים ראו גט זה ואינו צריך להודיע לה אלא כדי שתדע משילוחיה ומשי"ה סגי כשמודיע לה אפי' אח"כ ולכך בכנסי שט"ח זה או במצאתו מאחוריו ה"ל תורת גירושין דכל שהודיע לה אח"כ הרי היא מתגרשת למפרע כיון דגוף ההודעה אינו אלא בכדי שתהיה משולחת ואינה חוזרת וא"כ בתחילה הי' הנתינה לשם גירושין ממש", ומשמע באבני מילואים כדברינו שכיון שסיבת החיוב לספר לאשה על גירושיה נובע רק משום 'משלחה וחוזרת' א"כ הנתינה בעצמותה הינה נתינה טובה אלא שישנו מעכב ומונע בחלות הגירושין. והנה האבנ"מ למד בדעת התוס' שס"ל שנתינה לשם פקדון לא מהני דדוקא במקרה זה שהוי נתינה לגירושין אלא שישנו תנאי של משלחה וחוזרת הוי נתינה לשם גירושין אך באופן שהוי נתינה לשם פקדון אינה מגורשת, וראה לקמן (הערה 12) שעמדנו על כך שהאבנ"מ הבין שלפי תוס' גם במשנה

אמנם התו"ג ס"ל דדין משלחה וחוזרת הינו תנאי בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין ועל כן ס"ל שדי בכך שישנה מסוגלות שהענין יתברר לאשה אך אין הכרח שבפועל יתברר לה, דכל מטרת דין 'משלחה וחוזרת' (לפחות אותו הנובע מדין 'הא גיטיך') הוא כדי לשוות למעשה הנתינה שם של נתינת גירושין ולכן די במה שבפועל העדים יודעים ויכולים לספר לאשה, ובלשון התורת גיטין: "כיון דעומד הי' להתברר בשעת נתינה הוי כמשלחת ואינה חוזרת", ועל כן ס"ל לתורת גיטין שאפילו נקרע הגט קודם שהאשה יודעת הגירושין חלים שהרי באופן שהעדים יודעים יש על הנתינה שם של נתינה הגורמת לשילוחין והיא נתינה מעליא והגירושין חלים.

ונראה עוד להוסיף, דאם נאמר דדין 'משלחה וחוזרת' הוא דין בחלות הגירושין ולא בנתינת הגט אפשר להבין היטב לפי תוס' את דברי רבי שאינו מצריך שהבעל יטול הגט ויחזור ויתן שנית, דכיון שהטעם שצריך לומר 'הא גיטיך' הוא משום 'משלחה וחוזרת', א"כ לאותו הצד שדין 'משלחה וחוזרת' הינו דין ותנאי בחלות הגירושין נמצא שהנתינה הינה נתינה טובה אלא שישנו חסרון ומעכב בחלות הגירושין, שכיון שאין האשה יודעת שזהו גט היא בגדר משלחה וחוזרת והוי עיכוב בחלות הגירושין ועל כן כשסר העיכוב הנ"ל ע"י אמירת 'הא גיטיך' או אמירת העדים לאשה, אין צריך נתינה חדשה והגירושין יחולו, וכעין זה באר האבני"מ (שם) את דברי התוס'.¹⁰

מיירי באמר לעדים תחילה, אמנם אבן האזל (פ"א מגירושין) חלק על האבני"מ ובאר בתוס' שהמשנה מדברת באופן שלא אמר לעדים תחילה ובכל זאת מהני לתוס' ואין צריך נתינה חדשה כיון שס"ל לתוס' שנתינה לשם פקדון מהני וכ"ז להיפך מהאבני"מ ע"ש הכרחו לזה, ומ"מ לפי הצד דדין 'משלחה וחוזרת' הינו תנאי בחלות הגירושין ולא בנתינה מקרה זה אינו חשיב כנתינה לשם פיקדון דהנתינה היא ודאי נתינה מעליא וחשיבא כנתינה לשם גירושין אלא שישנה ריעותא בחלות ואפשר שס"ל לאבן האזל כתו"ג דדין 'משלחה וחוזרת' הנובע מדין אמירת 'הא גיטיך' הינו דין בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין ועל כן הוא מבין שאם האשה אינה בגדר משלחה וחוזרת הנתינה הינה נתינה גרועה וחשיבא כנתינה לשם פקדון.

¹⁰ ואף שגם לפי התו"ג בארנו היטב מדוע אין צריך הבעל לתת את הגט מחדש לאשה אע"פ שס"ל ש'משלחה וחוזרת' הינו דין בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין, מ"מ כפי שנבאר לקמן, נראה שדברי התורת גיטין מסתברים דוקא לגבי דין 'משלחה וחוזרת' השייך לדין 'הא גיטיך' אך בדין 'משלחה וחוזרת' השייך לדין שוטה וקטנה מסתבר יותר לומר שהוי דין בחלות הגירושין ולא בנתינת הגט, ועל כן יותר טוב לבאר את תוס' ע"פ ההבנה שדין 'משלחה וחוזרת' הינו תנאי בחלות הגירושין ומלבד זה, מפשט התוס' נראה יותר שאם העדים אינם מודיעים לאשה אינה מגורשת כפי שכתבו הבית שמואל והאבני"מ ולא כתו"ג וגם התו"ג בעצמו כתב כדבריהם בתחילת דבריו אלא שהוסיף על דרך האפשר הבנה נוספת. והנה שאר הראשונים בארו שהטעם של אמירת 'הא גיטיך' אינו משום 'משלחה וחוזרת' שהוי תנאי בחלות הגירושין כמ"ש, אלא בארו שצריך לומר הא גיטיך

ולפי"ז נלמד לגבי נידון דיין, שאף שהבעל נותן לשוטה או לקטנה שהם בגדר משלחת וחוזרת מ"מ לאחר שהשוטה מתרפאת והקטנה גדלה אין צריך נתינה חדשה. עוד נראה לומר, דגם לתורת גיטין שס"ל שדין 'משלחה וחוזרת' של 'הא גיטיך' הינו דין בנתינת הגט וכפי שבארנו, אפשר שמודה שדין 'משלחה וחוזרת' של שוטה וקטנה הוא דין בחלות הגירושין ולא בנתינת הגט.

והביאור בזה, כפי שראינו - התורת גיטין ס"ל שלא איכפת לך בדוקא שהאשה עצמה תדע מהגירושין ותהיה משולחת אלא די אם תהיה אפשרות שהאשה תהיה משולחת נמצא שגדר משלחה וחוזרת במקרה זה, הוא כדי להגדיר את מעשה נתינת הגט ולא להגדיר את האשה עצמה שהרי אפשר שהאשה עצמה לא תדע ובאמת תחזור לבעלה ולא תהיה משולחת אלא דזה מהני כיון שס"ל שהיו תנאי בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין, אך לגבי שוטה וקטנה אף שהבעל עצמו אומר לאשה 'הא גיטיך' וא"כ לכאורה הוא נתינה מעליא כשם שס"ל לעיל, מ"מ חזינן שהאשה אינה מגורשת, נמצא דבאופן זה דין 'משלחה וחוזרת' תלוי באשה עצמה שהיא אינה חוזרת ולא במעשה הנתינה של הבעל, ועל כן נראה שגם התורת גיטין מודה, שגדר 'משלחה וחוזרת' בשוטה וקטנה שאני מגדר 'משלחה וחוזרת' של 'הא גיטיך', דלגבי שוטה וקטנה חשיב כתנאי בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה, והטעם הוא כנ"ל דאמירת 'הא גיטיך' מוטלת על הבעל ומסתבר דחשיב כחלק ממעשה הנתינה דמעשה הנתינה הרי מתקיים על הבעל, אך דין 'משלחה וחוזרת' דגבי שוטה וקטנה תלי במצב של האשה ועל כן מסתבר יותר דזה שייך לחלות הגירושין ולא למעשה הנתינה.¹¹

כדי שהנתינה תהיה נתינה לשם כריתות (עיין לעיל הערה 8), ובפשטות לדבריהם דין 'הא גיטיך' הוא דין בנתינה ולא בחלות הגירושין ומ"מ מודו דלרבי אין צריך נתינה חדשה כמבואר בגמ', וא"כ לכאורה נדחין דברינו לעיל שהנפק"מ של החקירה האם הוא דין בנתינה או בחלות היא האם צריך לשוב ולתת מחדש שהרי כאן אף לשיטות שאומרות שהיו דין בנתינה ולא בחלות הגירושין, מ"מ מודו דאין צריך לשוב ולתת מחדש, ובאמת ז"א דאדרבה הר"ן למד מכאן (ע"ש כיצד יצא לו זה) שנתנה לשם פקדון הוא נתינה, ונמצא שהסיבה שלרבי אין צריך ליתן מחדש זה דוקא בגלל שמקרה זה כן חשיב כנתינה מעליא אע"פ שלא הוא נתינה לשם כריתות, ולפי"ז במקרה שבו הנתינה לא תחשב כנתינה צריך יהיה לשוב ולתת מחדש כדכתבנו לעיל, וכך משמע גם באבני מילואים.

¹¹ אמנם אין זה מוכרח, דאף שהיו תנאי באשה ולא בבעל מ"מ אפשר שתנאי זה הוא מדיני הנתינה, וביתר דיוק - שהיו תנאי בדיני הקבלה של הגט שכיון שהאשה חוזרת חשיב כאילו לא קיבלה את הגט, שדוקא גט הגורם לשילוחי האשה הוא נתינה וקבלה מעליא, ונמצא אף שהיו שני דינים שונים לגבי 'משלחה וחוזרת' מכל מקום שניהם שייכים להלי' נתינת הגט ולא לחלות הגירושין, דכאשר האשה הינה אשה רגילה אך הבעל לא אומר 'הא

עפ"י אפשר שכו"ע ס"ל דגבי שוטה וקטנה הוי תנאי בחלות הגירושין, וא"כ זכינו לחידוש גדול שהבעל אין צריך לתת לאשה מחדש והטעם כנ"ל דדין 'משלחה וחוזרת' הינו תנאי רק בחלות הגירושין ולא בנתינת הגט.¹²

גיטיך' הוי פסול בנתינת הגט מצד הבעל וישנו פסול נוסף והוא במקרה שהבעל אומר 'הא גיטיך' דשפיר הוי נתינת גט מצד הבעל אמנם הנתינה פסולה מצד קבלת הגט שכיון שהאשה 'משלחה וחוזרת' הוי פסול בקבלת הגט מצד האשה והנתינה נפסלה, ומ"מ נראה דיותר מסתבר שהוי דין בחלות הגירושין ולא בדיני הנתינה והקבלה משום שהבנה זו שכאשר האשה משלחה וחוזרת הוי חסרון בנתינה ובקבלה, הינה הבנה מיוחדת.

¹² ניתן לפרש דין זה, שהגירושין חלין גם ללא נתינה חדשה בשני אופנים :

א. בתחילה נעשה מעשה הנתינה אך החלות מתעכבת והגירושין חלין רק כאשר האשה נעשית 'משלחה וחוזרת'.

ב. כאשר האשה נעשית 'משלחה וחוזרת' חלים הגירושין למפרע משעת הנתינה.

האבנ"מ (שם) באר בתוס' שכאשר ישנה אמירה לאשה לאחר הנתינה הרי היא מגורשת למפרע משעת הנתינה והנה באבנ"מ משמע שפירש בדברי התוס' שגם המשנה עצמה מדברת באופן שאמר לעדים קודם (ועיין במילואי חותם הערה 22א בזה), וצ"ע האם דוקא במקרה שאומר לעדים מתחילה ס"ל לאבנ"מ שמגורשת למפרע אך כאשר אינו אומר לעדים מתחילה אע"פ שאומר אח"כ לאשה הרי היא מגורשת רק לאחר אמירת הבעל הא גיטיך ואינה מגורשת למפרע או שאפי' במקרה שאינו אומר לעדים הרי היא מגורשת למפרע ובגדול ממינסק (ראה לקמן) משמע שמגורשת למפרע אפי' בלא אמירה לעדים מתחילה.

והנה ע"פ דין זה שכאשר נותן לשוטה או קטנה ואח"כ נהיית משלחה ואינה חוזרת הגירושין חלים גם ללא נתינת גט מחדש, חשבתי לתרץ את קושיית הפני"י בהקדמתו לסדר נשים על שיטת רש"י (גיטין סד, ב ד"ה אינה) שקטנה פחותה מפעוטות אינה מתגרשת אף בקבלת אביה. בגמ' בסנהדרין (סט, ב) משמע שבת שבע ילדה את שלמה בגיל שמונה או בגיל שש ועוד מבואר בגמ' בכתובות (ט, ב) שדוד המלך לא חטא באיסור אשת איש כיון שכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות נותן לאשתו ונמצא שאוריה גירש את בת שבע, ומקשה הפני"י דלשיטת רש"י כיצד חל הגט שנתן אוריה לבת שבע, שהרי אם שלמה נולד כשבת שבע היתה בת שש א"כ ביאת דוד על בת שבע היתה פחותה מגיל פעוטות כיון שהיה לבת שבע ולד מעיקרא ע"י ביאת דוד והגיל המוקדם שהגירושין חלים בנתינה לפעוטות הוא גיל שש והרי הגט ניתן בפחות מגיל זה ונמצא שבת שבע בעצמה לא יכלה לקבל את הגט, ולשיטת רש"י גם אביה של בת שבע אינו יכול לקבל בשבילה את הגט וא"כ כיצד הגט חל, וגם אם נאמר שבת שבע ילדה את שלמה בגיל שמונה ונמצא שהביאה שממנו בת שבע התעברה בולד הראשון נעשתה כשבת שבע היתה בת שש (שנתיים לשני עיבורים, ע"פ המהרש"א) מ"מ ע"כ כשהלך אוריה למלחמה היתה בת שבע פחותה מגיל שש שהרי צריך לחכות ג' חדשי הבחנה וא"כ אם דוד בא על בת שבע בגיל שש הרי שהגט ניתן ג' חודשים לפני כן וא"כ כיצד לרש"י הגט חל?

בעקבות קושיא זו הפני"י חידש שכיון שבדורות ראשונים היו מולידות בנות שמונה, וקי"ל בניים הרי הם כסימנים, א"כ שנות הגדלות נמי היה משתנה באותן הדורות, וא"כ לפ"י בפשיטות מצינו לומר דעונת הפעוטות היה ג"כ משתנה באותן הימים ואפילו פחות מבת חמש. אמנם נראה שע"פ דברינו אפשר לתרץ שפיר את רש"י דאף שהגט ניתן כשבת שבע היתה פחותה מגיל שש והוי בגדר משלחה וחוזרת מ"מ כשבת שבע הגיעה לגיל שש היינו לגיל פעוטות, היא בגדר משלחה ואינה חוזרת וכיון שאוריה אינו צריך ליתן את הגט מחדש - הגירושין חלים. (וצ"ל שאמירת 'הא גיטיך' נעשתה ע"י העדים). ולפי האבנ"מ

שוב מצאתי, שה'גדולי ממינסק¹³ והרב יצחק חבר¹⁴ כתבו כנ"ל, שכאשר הבעל נותן גט לאשה שהינה בגדר 'משלחה וחוזרת' אם לאחר מכן מתרפאת והופכת להיות בגדר שאינה חוזרת אין צריך נתינה מחדש.

הנה נתבאר שדין 'משלחה וחוזרת' הינו תנאי בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה והפוסקים כתבו נפק"מ נוספת ע"פ הבנה זו.

מפורסמת קושיית המגיה למ"מ (גירושין ו,ה) איך מהני השלשת הגט עבור אשה שוטה, שהרי כעת א"א לתת לה את הגט משום שהינה משלחה וחוזרת, וא"כ אינו יכול למנות שליח לתת לה את הגט לכשתתרפא כיון שכל מידי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח (עיין בזה במל"מ אישות ט,ו)?

הרב יצחק חבר מחדש, דמה שאנו אומרים שלא יכול למנות שליח בדבר שאינו יכול לעשותו, 'אין זה אלא באם לא שייך בה שום ענין קידושין או גירושין... דבאשה פנויה לא שייך גרושין כלל, משא"כ בני"ד שבאמת היא אשתו ואגידא ביה רק שאינה בת קבלת גט ר"ל שאינה יכולה להיות ניתרת לכל אדם ע"י גט זה מגזירת הכתוב דושלחה מביתו פרט לזו שמשלחת וחוזרת, אבל בת קבלת גט היא, ולפ"ז מתרץ הר"י יצחק חבר קושיא זו, שע"פ דבריו שהבאנו לעיל שאם הבעל היה נותן לשוטה את הגט בעצמו הגירושין חלים לכשתתרפא ואין צריך נתינה חדשה, א"כ נחשב שהאשה בת קבלת גט ושפיר יכול הבעל למנות שליח והשלשת הגט מועילה, דהכלל הנ"ל שייך רק

אפשר שכשמגיעה לגיל פעוטות הגט חל למפרע כדכתב הגאון ממינסק וא"ש גם לשיטת תוס' (כתובות ד"ה כל) שהיוצא למלחמה נותן את הגט מחשש שמא ימות במלחמה ולא רק מחשש עיגון.

¹³ שו"ת אור גדול (סי' מא,ד) ע"פ פשט התוס' והאבני"מ. והנה אף שהגדול ממינסק לא נחת לבאר מה הטעם לכך שהוי מגורשת למפרע גם בלי מעשה נתינה חדש, אמנם מוכח שם שס"ל כאבני מילואים שידיעת האשה מעכבת ולא מספיק שאומר לעדים, ובפשוטות ס"ל שהוי תנאי בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה כשם שדקדקנו בדברי האבני מילואים. וע"ש שעפ"ז שאפשר שהגירושין יחולו למפרע רצה הגדול ממינסק לתרץ את רש"י בסנהדרין (נה,ב ד"ה ואם בא) שמשמע ממנו שהסיבה שבפחות מג' אינו יכול לגרשה ע"י אביה משום שאינה נקנית לו שהרי בפחות מג' שנים אינה ביאה, והקשה שער המלך (הל' גירושין ב, יח ד"ה ושוב) מדוע רש"י כתב שאינה מגורשת מהטעם הזה ולא משום שהוי פחותה מעונת הפעוטות שהרי רש"י ס"ל (סד,ב) שקטנה שפחותה מפעוטות אינה מתגרשת אפי' ע"י אביה? ותרץ האור גדול, שכיון שכאשר הקטנה מגיעה לגיל פעוטות הגירושין חלים למפרע הוצרך רש"י לכתוב טעם אחר.

¹⁴ שו"ת בנין עולם אבה"ע סי' ג, וז"ל: "ולדעתי גם אם נתן לה הגט בעת שהיא שוטה שא"י לשמור גיטה בת קבלת גט היא רק שאינה מותרת ע"י גט זה והבא עליה חייב משום אשת איש. ונפ"מ אם אחר שנתרפאה והגט עדיין בידה ואומר לה הא גיטך מתגרשת ע"י בקבלה הראשונה".

בגונא שאין האשה בת קבלת גט משא"כ בשוטה חשיב שקיבלה את הגט אלא שישנו בינתיים מעכב בחלות הגירושין ולא בנתינת וקבלת הגט.

וכעין זה כתב הר' אליעזר שמחה רבינוביץ בתשובותיו,¹⁵ "דהתם [=בשוטה] הא הבעל יכול לכתוב גט ולמסור לה, דהא לא בעינן דעתה כלל, רק אחר הנתינה יש חסרון בזה דהיא אינה מגורשת, אי משום דמשלחה וחוזרת, או משום דאין לה יד, וא"כ החסרון אינו לא מצד הבעל ולא מצד הנתינה, רק אחר הנתינה וכל מה דהוא יכול לעשות, יכול לעשות שליח למסור הגט להאשה", וע"ש שכתב שפשוט שלפי הטעם שאינה מגורשת משום שמשלחה וחוזרת יכול הבעל למנות שליח ע"פ היסוד הנ"ל אלא שמסתפק שם האם גם לטעם השני שאינה מגורשת משום שאין לה יד הבעל יכול למנות שליח.

והנה עד עתה הנחנו מסברא, וכן הוכחנו זאת, שההלכות שלא נלמדו מהמילים 'ונתן בידה' כגון משלחה וחוזרת וכגון הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני נוגעות לחלות הגירושין ולא למעשה הנתינה, אך באמת נראה דיש ראשונים שלמדו שישנה הלכה מסוימת שנלמדה מ'כריתות' ואעפ"כ גדרה נוגע למעשה הנתינה ולא לחלות הגירושין והוא דין 'גט בידה ומשיחה בידו' ונמצא לפ"ז שיש שני סוגי 'כריתות': יש הלכה של כריתות שהיא תנאי בנתינה ויש הלכה של כריתות שהיא תנאי בחלות הגירושין ולא בנתינה.

ה. גט בידה ומשיחה בידו

גיטין (עח,ב): "אמר רב חסדא: גט בידה ומשיחה בידו, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו - אינה מגורשת, ואם לאו - מגורשת; מאי טעמא? בעינן כריתות וליכא".

הגמ' אומרת שאם יכול לנתק ולהביא את הגט אליו אינה מגורשת משום שבעינן כריתות וליכא'.

ונראה דיש לחקור האם 'משיחה בידו' שפסול מטעם ש'בעינן כריתות וליכא' הוא חסרון ותנאי במעשה הנתינה, שכיון שהבעל מחזיק במשיחה ויכול להביא את הגט אליו חשיב שעדיין לא נתן את הגט לאשה, ובדין זה התחדש שאע"פ שהגט נמצא בידה כיון שהגט קשור לבעל נמצא שהגט אינו כרות מן

¹⁵ חידושי רבי אליעזר שמחה ח"ב - שו"ת סימן יג.

האשה ועל כן הנתינה חסרה,¹⁶ או שמא הנתינה היא נתינה טובה וחסרון הכריתות אינו חסרון בנתינת הגט לאשה אלא שישנו חסרון ותנאי בחלות הגירושין, שבאופן כזה אין הגירושין יכולים לחול, ולפי"ז חסרון הכריתות הנ"ל הוא חסרון בחלות הגירושין אך הנתינה הינה נתינה טובה.

תוס' (שם, ד"ה אם) מעורר אותנו לדון באיזה מקרה מדברת הגמ' וז"ל: "נראה דלא מיירי כשהיתה ידה פתוחה ולאחר שנתן הגט בידה קפצה ידה, דא"כ אפילו אין יכול להביאו אצלו אינה מגורשת כיון דבשעת נתינה היה יכול להביאו אצלו ומה שקופצת ידה אח"כ זה אינו עושה הבעל אלא היא והוה ליה כמו טלי גיטיך מעל גבי קרקע ואינו גט".

תוס' מבאר שהגמ' אינה מדברת באופן שנתן את הגט לידה הפתוחה ואחר כך קפצה האשה את ידה שהרי במקרה כזה אינה מגורשת, שאף שעכשיו אין יכול להביא את הגט אליו ואין חסרון של 'משיחה בידו', מכל מקום כיון שהסיבה שאינו יכול להביא את הגט אצלו נבע מקפיצת ידה, הגירושין אינם חלים משום שהו' כ'טלי גיטך' היינו שהגירושין נעשו על ידי האשה ואינה מגורשת כמבואר בגמ' (עח,א), ועל כן תוס' מביא בשם ר"י ור"ת שתי אוקמיות שונות כדי לבאר מדוע אין בגמ' חסרון של 'טלי גיטך'.¹⁷

לאחר שהרא"ש (פ"ח סי' ח) מביא אוקמיתא נוספת להסבר הגמ' בשם רשב"ם כדי שלא להעמיד באופן שקופצת ידה, הוא כותב כך: "ור"י אומר

---

¹⁶ ויש להוסיף ולבאר שגם לצד זה בחקירה שדין 'משיחה בידו' הינו דין בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין אין דומה דין זה לדין 'אגיד גביה' המוזכר בגמ' (עח,א). דין 'אגיד גביה' עוסק בשאלה האם הבעל נתן לאשה והאם היא קיבלה וכאשר הגט מונח בדי' אמות של הבעל (או ברשותו) אין זה נחשב שהבעל נתן לה ושהיא קיבלה אך דין 'משיחה בידו' (אף שהו' גם דין מהל' הנתינה לצד זה), עוסק בשאלה האם הבעל עדיין נשאר קשור לגט או לא, האם הגט כרות מהבעל או לו שהרי לכאורה במקרה של גט בידה ומשיחה בידו ביחס לשאלה הראשונה האם האשה קבלה או לא, ודאי שהאשה קיבלה כיון שהגט מונח בידה וברשותה אלא שביחס לשאלה השנייה האם הבעל כרות מהגט או לא התחדש בדין זה שכיון שהבעל עדיין כרות לגט כיון שיכול להביא את הגט אליו לכן הנתינה אינה מועילה אך ודאי שביחס לשאלה הראשונה ביחס לדין 'אגיד גביה' הו' נתינה מספקת ולפי"ז אפשר שיהיה הבדל ולפעמים לא יהיה חסרון של 'אגיד גביה' וחשיב נתינה מהבעל אף שלא הו' כריתות כבמקרה של 'משיחה בידו' וכן לפעמים אפשר שיהיה להיפך ראה לקמן בנספח בסוף המאמר.

¹⁷ "ז"ל התוס' (שם): "אלא נראה לר"י דמיירי שכבר היתה ידה קפוצה והוא תחב הגט לתוך ידה ואם תחב כל כך בחוזק עד שאינו יכול להביאו אצלו הו'א מגורשת ור"ת מפרש דבידה פתוחה איירי שפיר ואם אינו יכול להביאו אצלו היינו כשהגט כבד ואם ימשוך אצלו תינתק המשיחה".

דמיקרי שפיר נתינה כיון שהוא התחיל הנתנה קרינן ביה שפיר ונתן אע"פ שהיא גמרה הנתנה".

ר"י אומר שאע"פ שהאשה קפצה ידה אין פה חסרון בנתנה, ומביא ראיות לכך שהנתנה הינה נתינה שלמה ומספקת.¹⁸ ואלו ראיותיו:

א. הגמ' (גיטין כד, א) אומרת שאם הבעל אומר לאשה "לא תתגרשי אלא בפני בית דין פלוני" כאשר האשה מגיעה לבית הדין היא מגורשת ואומר ר"י שמסתבר שמדובר שם אפילו במקרה שבו האשה הוציאה את הגט בינתיים מרשותה ושוב נטלה אותו והגיעה לבית הדין ואעפ"כ היא מגורשת על אף שהגט בידה שלא מכח נתינתו מיד הבעל כיון שבתחילת הנתנה הוא נתן בידה שפיר נחשב לנתנה ואין חסרון של טלי גיטך מעל גבי קרקע.

ב. הגמ' (כתובות פו, ב) מסתפקת במקרה שבו הבעל אומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר ל' והגט מונח בצידי רשות הרבים האם הוא גט אך פשוט שאם הגט בידה בסוף ל' יום שהאשה מגורשת אע"פ שהנתנה האחרונה נעשית מעצמה ולא מידו של הבעל.

אמנם הרא"ש מחלק: "ונראה לי דלא דמי דהתם מעיקרא נתינה מעלייתא היא אע"פ שיש הפסק בינתיים מכל מקום כשיגיע הזמן והגט בידה מגורשת על ידי נתינה הראשונה אבל הכא מעיקרא לא הויה נתינה דכל זמן שידה פתוחה יכול לנתקו ולהביאו אצלו וכשקפצה ידה הרי היא עושה כל הנתנה".

ולכאורה שפיר כתב הרא"ש, דמה ראייה לר"י מהמקרים הנ"ל לנידון דידן, שהרי שם הוא ודאי נתינה מעליא אלא שחלות הגירושין כעבור זמן ואילו כאשר הגט בידה ומשיחה בידו אין הנתנה נחשבת כנתנה כיון שהבעל מחזיק את הגט בעזרת המשיחה וא"כ כאשר האשה תקפוץ ידה הוא טלי גיטך ומה הוכיח ר"י מהמקרים הנ"ל בהם הנתנה היא נתינה טובה ללא שום ריעותא?

עוד צריך לברר במאי פליגי תוסי' ור"י (ברא"ש), דמדוע ר"ת, ר"י (בתוס') והרשב"ם ס"ל שאם האשה קופצת ידה הוא חסרון של 'טלי גיטך' ואינה מגורשת ואילו ר"י (ברא"ש) ס"ל דשפיר הוא נתינה ואין ריעותא בכך שהאשה קפצה ידה?

¹⁸ והאחרונים האריכו לדון ביחס בין ר"י המובא בתוס' לר"י המובא ברא"ש שהרי לכאורה הם סותרים זה את זה, עיין בקרבן נתנאל (אות ו) ובבי"ש (קלח, ה).

והנה הגר"ח מטלז¹⁹ חקר כדברינו וז"ל: "יש לחקור בהא דבעינן כריתות גבי גירושין ואם אגוד הוא עתה במשיחה אף שקנתה את הגט אינה מגורשת, אם זהו תנאי מעצם הנתונה, כלומר שאינה נקראת גבי גירושין נתונה שתתגרש בנתונה זו אלא אם נכרת ונפרד ממנו לגמרי מבלי שנשארה שום התקשרות, אבל אם אגוד בה במעט אין זו נתונה של גירושין, וזהו מתנאי הנתונה, או דלמא דדין כריתות אינו אלא תנאי בגירושין אבל אינו מגרע בעצם הנתונה, אלא שאינה מועלת הנתונה אם לא יקוימו תנאי הגירושין ואחד מהם הוא שתהיה בהם כריתות".

ופשט הגר"ח ספקו מדברי תוס' שאומר שאם האשה קופצת ידה הוי חסרון של 'טלי גיטך' ומוכח שענין הכריתות הנ"ל הוא דין ותנאי בנתונה ולא בחלות הגירושין, שהרי אם הנתונה שפיר נחשבת כנתונה אלא שאין חלות גירושין, מה איכפת לן שהאשה היא שעושה זאת ולא הבעל,²⁰ אלא מוכח שלתוס' חסרון הכריתות הוא דין בנתונה הגט ולא בחלות הגירושין וכל זמן שהבעל מחזיק את המשיחה ויכול לנתק הגט מידה, חסר בנתונה והגט נחשב כמונח עדיין ביד הבעל ואם קפצה ידה היא עושה את הנתונה ואינה מגורשת.

ובע"כ לומר לפי הבנה זו של התוס', שיש שני סוגי הלכות שנלמדו 'מכריתות'. יש הלכות הנוגעות לחלות הגירושין כגון מותרת לכל אדם חוץ מפלוני וישנו סוג אחר של פסול כריתות שהוא נוגע למעשה הנתונה.

אמנם נראה דהרמב"ם (גירושין ה, טז) למד שדין 'משיחה בידו' הוי דין ותנאי בחלות הגירושין ולא בנתונה הגט ולפי דעתו אין הכרח לחלק ולחדש דיש שני סוגי 'כריתות', וז"ל הרמב"ם:

זרק הגט לידה והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה ואם אינו יכול לנתקו הרי זו מגורשת.

---

¹⁹ ספר זכרון 'כצאן יוסף' גיטין סי' י עמ' קסו. דברי הגר"ח מטלז הובאו גם בספר 'נחלת אליהו' (נלקט ונערך ע"פ כתבי גאון הצדיק ר' אליהו דושינצר ע"פ מה ששמע מהגר"ח מטלז בעצמו), ויש הבדלים בין שתי השמועות הנ"ל, ובהערות הבאות נזכיר מקצת מן ההבדלים בין שני השיעורים. ועיין עוד לקמן שישנה עוד גירסא לדברי הגר"ח מטלז.

²⁰ הגר"ח מבין שדין 'טלי גיטך' המחייב את הבעל לעשות את פעולת הנתונה שייך רק לגבי הלכות הנוגעות לדיני הנתונה ולא לגבי הלכות הנוגעות לחלות הגירושין ועל כן הוכיח מהתוס' כנ"ל וראה לקמן מה שנכתוב בדין 'טלי גיטך'.

הב"י כתב שמשמע קצת מלשון הרמב"ם 'עד שתפסק המשיחה' שאם המשיחה נפסקת אף בעקבות קפיצת יד האשה הרי היא מגורשת²¹ ונמצא שהרמב"ם פליג על תוס'. לתוס' אם קפצה ידה לא הוי מגורשת אף אם אח"כ יעזוב את המשיחה וצריך נתינה חדשה אך לרמב"ם הוי מגורשת וצ"ב במאי פליגי.

נראה לומר שהתוס' והרמב"ם נחלקו בחקירה הנ"ל.

תוס' ס"ל ש'משיחה בידו' הוי דין בנתינה וכנ"ל ועל כן הנתינה חסרה וכאשר האשה קופצת את ידה היא עושה את הנתינה ואינה מגורשת. לעומת זאת הרמב"ם ס"ל שאף שיכול לנתק ולהביא את הגט אליו, הנתינה שפיר נחשבת נתינה כיון שהגט מונח בידה, אלא דדין כריתות מעכב בחלות הגירושין ועל כן ס"ל שאף אם האשה קופצת ידה אין זה נחשב שהיא עושה את הנתינה שהרי הנתינה הינה נתינה מעליא ואם אח"כ נפסקת המשיחה, הרי הגט כרות מהבעל ועל כן הגירושין יחולו כיון שכל המעכב והמונע הוא רק בחלות הגירושין ועתה המעכב הוסר.²²

²¹ הבית שמואל (קלח, ד) הביא את דברי הרמב"ם וכתב 'שלא משמע כן משאר הפוסקים', ובפשטות, אם הב"ש הבין שגם הרמב"ם מודה שאם האשה תקפוץ ידה אינה מגורשת אלא שמה שהרמב"ם פוסק שהאשה מגורשת מדובר במקרה שהבעל עזב את המשיחה עוד לפני שהאשה קפצה ידה, לכאורה אין מי שיחלוק בזה על הרמב"ם וודאי שהאשה מגורשת וכך משמע גם בתוס' שרק בעקבות זה שהאשה קופצת ידה אינה מגורשת אך אם הבעל יעזוב את המשיחה לפני שהאשה תקפוץ ידה ודאי שהוי מגורשת ואין מי שיחלוק בזה ואיך כתב הב"ש 'שלא משמע כן משאר הפוסקים' וא"כ לכאורה מוכח שהב"ש הבין כפי שהבין הבית יוסף ברמב"ם שאף שהאשה תקפוץ ידה או שהמשיחה נפסקה מעצמה הוי מגורשת, וכן מצאתי בגט מקושר (מהרא"ל צינץ, סי' רכד, ג) שכתב שבאופן שהבעל עצמו עזב את המשיחה ולא האשה משכה את הגט גם לדעת הב"ש יש כאן נתינה טובה והיא מגורשת.

²² כעין דברינו כתב האבני"מ (קלח, ב), שסברת הרמב"ם היא 'שהנתינה הוי נתינה שלימה... אלא שלענין גיטין לחודיה לאו כריתות הוא משי"ה כל שנפסק החוט דתו לא אגיד גביה מהני', אמנם האבני"מ באר שהסיבה שהרמב"ם נקט שהנתינה הינה נתינה שלימה היא משום שס"ל שנתנה לשם פקדון מהני והאוסרים ס"ל דנתינה לשם פקדון לא מהני ועל כן ס"ל שבאופן זה שלא הוי נתינה לשם גירושין שהרי לא הוי כריתות הוי כנתינה לשם פקדון ורק לכן ס"ל שהנתינה אינה נתינה שלמה. נמצא שלאבני"מ השאלה האם כשאשה קפצה ידה מגורשת או לא תליא בסברא שכתבנו, שאם הנתינה הינה טובה הוי גירושין אף שקפצה ואם הנתינה אינה טובה לא הוי גירושין שהרי האשה היא זו שעושה את הנתינה אלא שהאבני"מ ס"ל שעיקר השאלה האם הוי נתינה שלימה או לא תליא במחלוקת האם נתינה לשם פקדון מהני או לא ולדברינו אין צריך לזה. אמנם עיין בחידושי הגר"ח (על השי"ס סטנסיל סי' קנד בענין שחרור עבד) שכתב שבגמ' בגיטין מוכח 'דיש כריתות גם במעשה הנתינה, רואין מזה דנתינה וכריתות חד מילתא הוא דאי ליכא נתינה לאו כריתות הוא ואם היה בכאן כריתות גם נתינה היה מקרי', ועייש עוד מה שכתב

ונראה שקצת יש להוכיח מהגמ' (ב"מ ז, א) כרמב"ם, ש'משיחה בידו' הוא תנאי בחלות הגירושין ולא בנתינה:

הגמ' אומרת שאם מחזיק ג' על ג' מהסודר נחשב כ'ונתן לרעהו' וקונה בקניין סודר דחשיב כמאן דפסיק ומקשה הגמ' מדוע לגבי גט בידה ומשיחה בידו שאם יכול להביאו אצלו לא הוי מגורשת הרי שפיר נחשב לנתינה ומיישבת הגמ', 'התם - כריתות בעינן, וליכא. הכא - נתינה בעינן, והא איכא'.

פשט הגמ' הוא שאכן אופן זה נחשב שפיר לנתינה אמנם בגירושין ישנו דין כריתות ולכן אין הגירושין חלים, ולכאורה מוכח שדין 'משיחה בידו', הפסול מדין כריתות, הינו דין ותנאי בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה שהרי הגמ' אומרת שהנתינה מועילה אלא שיש חסרון של כריתות.

הדברים מפורשים בדברי התפארת יעקב (סי' קלח, ב סק"ה) שכתב, לאחר הבאת דברי הגמ' הנ"ל בב"מ: 'דנתינה ודאי הוי, רק דגזירת הכתוב שלא יהיה שום דבר המחברן וחוט זה מחברן לא הוי כריתות', והוסיף לבאר שזהו טעמו של הרמב"ם, 'אבל כאן דהוי נתינה מעליא כל שהיה כריתות אח"כ ברצון הבעל מהני... וזה שכתב הרמב"ם בפשיטות עד שתפסוק המשיחה דעיקר הקפידא שיהא כריתות אבל מצד הנתינה הוי נתינה מעליא', ועל כן תמה התפארת יעקב על התוס' דאיך פסל מדין 'טלי גיטך' הרי הנתינה הינה נתינה מעליא.²³

ולפי תוס' צריך לבאר שכוונת הגמ' היא שאף שלדיני קניינים שפיר נחשבת הנתינה לנתינה מעליא באופן זה, מ"מ בגירושין כיון שישנו דין כריתות יש צורך בנתינה מסוג אחר, נתינה יותר מעולה, וכיון שאין כאן כריתות שהרי הבעל מחזיק בגט, הנתינה הינה נתינה שאינה מועילה לגבי גירושין אף שלגבי שאר דיני קניינים שפיר נחשבת כנתינה מועילה.²⁴

ונראה לבאר שר"י (המובא רא"ש) ס"ל כרמב"ם דדין 'משיחה בידו' הינו דין ותנאי בחלות הגירושין והנתינה שפיר נחשבת כנתינה ועל כן שפיר דימה דין

בזה, ועי"פ משמע מדבריו דדין כריתות של 'משיחה בידו' הוי דין בנתינה ולא בחלות הגירושין, אמנם איני יודע היכן יצא זה לר' חיים בגמרא.

²³ ועי"ש (סק"ו) שצירף את שיטת הרמב"ם כסניף לשיטת הרמ"א (קלח, ב) שאם קפצה ידה ברצון הבעל מגורשת ומתוך כך השיג על הבית שמואל (סק"ו) שפסק דלא כרמ"א.

²⁴ כך פירש את הגמ' ר' אליעזר די אבילה בספרו מגן גבורים וז"ל: "הכא נתינה בעינן וכו', פי' דנתינה משמע כל דהו אלא דלגבי גט גלי קרא דבעינן נתינה מעליא דכתיב כריתות". ובאמת גם הגר"ח מבריסק שהזכרנו לעיל, הערה 22 למד כן בגמרא.

זה למקרים שבהם הנתינה שפיר נחשבת נתינה אלא שיש מעכב מסוים בחלות, אך הרא"ש ס"ל דדין 'משיחה בידו' הינו דין ותנאי בנתינה דכיון שהגט אינו כרות לגמרי מהבעל חשיב שהבעל עדיין מחזיק הגט בידו ונמצא שאין כאן נתינה, וכמעט שמשמע כן בלשון ר"י ובלשון הרא"ש, דר"י כתב 'דמיקרי שפיר נתינה' ואלו הרא"ש דחה דבריו 'הכא מעיקרא לא הויא נתינה דכל זמן שידה פתוחה יכול לנתקו ולהביאו אצלו וכשקפצה ידה הרי היא עושה כל הנתינה'.²⁵

ובאמת כן מצאנו בשיטה מקובצת וז"ל: "הוה מצינא לפרושי דכיון שנתן בידה וקפצה ידה ואינו יכול לנתקו, דהוי גט, דלא דמי לטלי גיטך מעל גבי קרקע, דהתם לאו מידי יהב לה איהו. והיינו דקאמר הכא, אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו, דמשמע בכל גוונא. והתוספות דחו פירוש זה, דכיון דמשיחה בידו, ובשעה דיהיב לה היתה ידה פתוחה, והיה יכול להביאו אצלו, ליכא נתינה כלל, והשתא דקפצה ידה, היא גרמה הנתינה ולא הוא וליכא נתינה כלל".

משמע מלשונו שהאומרים שהאשה מגורשת אף בקפצה ידה ס"ל דהוי נתינה ולא דמי לטלי גיטך דשם הנתינה עצמה פסולה, אך האומרים שהאשה אינה מגורשת בקפצה ידה ס"ל שכאשר מחזיק את המשיחה בידו לא הוי נתינה כלל ועל כן אינה מגורשת דהיא עושה את הנתינה ולא הבעל.

שו"ר שאפשר לתלות את החקירה הנ"ל במחלוקת הבבלי והירושלמי.

ז"ל הירושלמי (גיטין א, א): "א"ל דברי הכל היא הכא אפי' כולה בידה וחוט אחד בידו אינו גט דכתי' ונתן בידה עד שיהא כולו בידה".

הירושלמי לומד שהאשה אינה מגורשת מדין 'ונתן בידה' וכפי שראינו בבבלי איתא שאינה מגורשת משום 'כריתות'. אפשר לבאר דשורש מחלוקתם בחקירה הנ"ל: הבבלי ס"ל שהוי דין בחלות הגירושין ואלו הירושלמי ס"ל דהוי דין במעשה הנתינה ולכן למד שאינה מגורשת מהכתוב 'ונתן בידה'.²⁶

²⁵ ועיין לעיל (הערה 22) שהבאנו את ביאורו של האבנ"מ בעיקר מחלוקת הרא"ש ור"י, ועיין עוד בברכת שמואל (גיטין מז) שבאר שר"י נקט שגם במקרים שמהם ר"י הביא ראיה התבטלה הנתינה לגמרי, וא"כ שפיר הוכיח ר"י שהרי אם מהני אף שהגט לא היה כל הזמן בידה מוכח שזה מהני כנתינה מעלייתא, ואילו הרא"ש נקט, שלא התבטלה הנתינה לגמרי, ומה שצריך שיהיה בידה לאחר ל' זה כדי שלא יהיה כלתה קנינו.

²⁶ שו"ר שבמראה הפנים (שם) עמד על ההבדל הנ"ל שבין הבבלי והירושלמי וכתב שהנפ"מ בין הלימודים היא מחלוקת הראשונים האם כשהאשה קפצה ידה מגורשת או לא, דאם

ו. ביאור הגמ' ר"פ הזורק

הגר"ח מטלז מקשר את החקירה הנ"ל למחלוקת הראשונים הידועה בשאלה האם קניינים מועילים בגט.

אומרת הגמ' (עז, ב):

ההוא שכיב מרע דכתב לה גיטא לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא ולא הספיק למיתביה לה, למחר תקף ליה עלמא, אתו לקמיה דרבא, אמר לה: זילו אמרו ליה ליקניה ניהלה לההוא דוכתא דיתיב ביה גיטא, ותיזל איהי ותיחוד ותפתח ותחזיק ביה, דתנן: נעל, גדר, פרץ כל שהוא - הרי זו חזקה.

רש"י (ד"ה הרי זו) באר שקנין החזקה שעשתה האשה בקרקע, הועיל לכך שבעת שתקנה את הקרקע, תקנה אף את הגט בקניין אגב שהרי הגט הוא מטלטל ונקנה יחד עם הקרקע.

מרש"י משמע שקניינים מועילים בגט. יש ראשונים²⁷ שחלקו על רש"י, ורבים האריכו בזה ואכמ"ל, אמנם נזכיר שאחת הקושיות שהראשונים הקשו על רש"י היא שאם האשה קנתה את הגט בקניין אגב ולא בקניין חצר מדוע האשה היתה צריכה לקנות את הקרקע שהגט מונח עליה, הרי כדי לקנות בקניין אגב לא בעינן שהמטלטל הנקנה יהיה מונח בתוך הקרקע כמבואר בגמ' (קידושין כז, א)?

ידוע תירוצו של קצוה"ח (רב, ד) שהסיבה שהאשה קנתה דוקא את הקרקע שעליו הגט מונח משום שאף שתקנה את הגט וקניינים מועילים בגט, מ"מ כיון שהגט מונח על גבי הקרקע של הבעל הוי כ'משיחה בידו' שפסול מדין כריתות ולא הוי גירושין ועל כן האשה היתה צריכה לקנות את הקרקע שמתחת לגט.

אלא שלפי זה צריך להבין מה הקשו הראשונים על רש"י הרי לכאורה הוי כ'משיחה בידו'?

נלמד שהסיבה שלא מגורשת משום שלא הוי כריתות מגורשת גם בקפצה ידה, אך אם נלמד שהסיבה שלא מגורשת משום שלא הוי יונתן בידה' אינה מגורשת בקפצה ידה ולכאורה כוונתו כפי שבארנו לעיל, אמנם המראה הפנים אינו אומר במפורש את החקירה הנ"ל ע"ש.

²⁷ רמב"ן (ד"ה ותיזיל), רשב"א (ד"ה דתנן), ריטב"א (ד"ה דנתן) ור"ן על הרי"ף (לט, ב).

ומבאר הגר"ח מטלז, שהראשונים הבינו שדין 'משיחה בידו' הוא דין ותנאי בנתינת הגט ולא בחלות הגירושין ועל כן שפיר הקשו על רש"י, שהרי אם דין 'משיחה בידו' הוא דין בנתינה א"כ דין זה שייך רק באופן שבעינן נתינה, וא"כ באופן שהגירושין מועילים גם ללא דיני הנתינה אין חסרון בכך ש'משיחה בידו' וכיון שרש"י ס"ל שקניינים מועילים בגט, א"כ ס"ל שאפשר שיצוירו גירושין ע"י קנין ולא בעינן נתינה, שהרי בקניין אגב אין כאן נתינה כלל אלא קנין בלבד, ועל כן שפיר הקשו על רש"י מדוע יש צורך שתקנה את הקרקע שתחת הגט והרי לא שייך כאן הפסול של 'משיחה בידו' שהרי דין זה שייך רק בנתינה וכאן לפי רש"י אין צורך בנתינה?²⁸

ולפי"ז דוחה ר' חיים את תירוצו של קצוה"ח בשיטת רש"י, שהרי כפי שבארנו לעיל מהתוס' מוכח דדין 'משיחה בידו' הוא תנאי ודין בנתינה וא"כ שפיר צדקו הראשונים בקושייתם על רש"י, דכיצד רש"י יכול לומר שכאשר הגט מונח בחצר הבעל אין האשה מגורשת מדין 'משיחה בידו' הרי דין זה הוא תנאי בנתינה וכיון שלפי רש"י הגט נקנה בקניין אגב ולא בעינן נתינה כלל, זה שהגט מונח ברשות הבעל לא ימנע מהאשה להתגרש.

אמנם לפי דברינו לעיל שהרמב"ם ור"י ברא"ש ס"ל דדין 'משיחה בידו' הוא תנאי בחלות הגירושין ולא בנתינה א"ש תירוצו של קצוה"ח, שהרי אפשר שרש"י יסבור כשיטתם דדין משיחה בידו הוא תנאי בחלות הגירושין ולא בדיני נתינת הגט, ולפי"ז ס"ל לרש"י שגם במקרים שאפשר שיצוירו הגירושין גם ללא נתינה, מ"מ צריך ששפיר יהיה כריתות והבעל לא יהיה קשור לגט, כיון שבאופן שהיו 'משיחה בידו' הרי זה מעכב את חלות הגירושין, ועל כן הוזקה האשה לקנות את הקרקע שמתחת הגט דא"כ הוא פסול משיחה בידו כפי שבאר קצוה"ח.

ושו"ר שדברי הגר"ח מטלז הובאו גם בקובץ אהל יצחק²⁹ ושם הובאו הדברים בסגנון שונה מהנ"ל, שאין כונתו להקשות על הסבר קצוה"ח ברש"י ופשוט לו דדין 'משיחה בידו' הוא רק פסול נתינה ולא פסול חלות הגירושין כפי שהוכיח מהתוס', אלא שכוונתו לבאר את שורש מחלוקת הראשונים עם רש"י, שהראשונים שהקשו על רש"י ס"ל שהיו פסול בנתינה כתוס' ועל כן שפיר הקשו על רש"י כדכתבנו לעיל, ורש"י ס"ל "דהחסרון דאגיד גביה הוא

²⁸ מפאת אריכות הדברים הערה השייכת לכאן מופיעה בסוף המאמר כנספח.

²⁹ קובץ אהל יצחק עמ' תנט. קובץ זה הוא 'אסופת כתבי יד שיעורים והערות מרבותינו הראשונים, האחרונים וראשית ישיבות' נערך ע"י הרב הלל מן ירושלים תשס"ה.

בעיקר הגירושין, ולכך ס"ל דאיכא לחסרון אף במקום דהגירושין נעשה בתורת הקנאה.³⁰

ז. גט בידה ומשיחה ביד שליח

בארנו שמחלוקת הראשונים האם כשהאשה קפצה ידה מגורשת או לא תליא בחקירה הנ"ל, ויש לדון במקרה שבו שליח (ולא הבעל) מניח גט ביד האשה אמנם המשיחה נמצאת ביד השליח ויכול לנתק את הגט, האם גם כאן נאמר שאינה מגורשת מדין 'משיחה בידו' או דדין זה מיירי דוקא בבעל, ונראה דשאלה זו תליא בחקירה הנ"ל. אם נאמר שדין 'משיחה בידו' הוי תנאי במעשה הנתינה הרי ודאי שדין זה שייך גם לגבי השליח שהרי השליח עושה את מעשה הנתינה במקום הבעל ולכן כשם שאם הבעל יכול לנתק ולהביא הגט אצלו אינה מגורשת כך גם לגבי השליח, אך אם נאמר דדין 'משיחה בידו' הוי תנאי בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה נראה שבשליח - האשה מגורשת מכיון שהשליח הינו שליח רק על מעשה הנתינה ולא לגבי כריתות ואפשר לנסח זאת בשני אופנים:

א. דיני שליחות בגט נאמרו לגבי מעשה הנתינה ולא לגבי הכריתות, דכל מה שלמדנו בפרשת שליחות הוא שהשליח יכול לעשות את המעשה במקום המשלח אך ודאי שעצם החלות נעשית ע"י המשלח עצמו ולא ע"י השליח ולגבי זה לא נאמר דין שליחות.

ב. לאחר הנתינה פוקע דין שליחות מהשליח, דמיד לאחר שגומר את תפקידו והוא מעשה הנתינה פוקע ממנו דין שליחות ולכן גם אם השליח יכול להביא את הגט אליו כיון שכבר אינו שליח לגבי הבעל אין זה מעכב בגירושין דדוקא אם הבעל הוא שקשור לגט אין הגירושין חלים אבל לא איכפת לך שאדם אחר שאינו בעלה של האשה יהיה קשור לגט.³¹

³⁰ נמצא שאכן רש"י ס"ל דדין 'משיחה בידו' הוי תנאי בחלות הגירושין כדכתבנו לעיל אלא שבקובץ זה לא צויין דכן ס"ל לרמב"ם ולר"י (ברא"ש) אלא רק שצ"ל שכך ס"ל לרש"י. וקצת יש להוכיח כן בשיטת רש"י מדבריו במסכת ב"מ, שהרי על קושיית הגמ' באר שהסיבה שהאשה אינה מגורשת כיון שילאו נתינה היא, וזהו פשט הגמ' שם בהו"א ואילו על מסקנת הגמ' כתב רש"י, 'הבדלה, שיהיו מובדלים זה מזה, והרי אגודים הם בחוט זה', ומכך שרש"י לא באר שכיון שאין כאן הבדלה ממילא אין כאן נתינה משמע קצת שכריתות הוי ענין בפני עצמו שאינו תנאי של הנתינה.

³¹ דין זה כתב בעל המחנה חיים בספרו פלס חיים (סוגיא דתופס לבע"ח עמ' פה), וז"ל: "ושליח דומה כאלו חוט קשור בגט ואיש אחר אחוז בו, דבודאי הוה ספר כריתות יען דבעל לא נקשרת עוד ומובדלין המה, וכן הוא השליח דלענין נתינה הוה כבעל אבל אם

שני האופנים הנ"ל שייכים דוקא אם נאמר דדין 'משיחה בידו' הוי מתנאי חלות הגירושין אך אם הוי מתנאי נתינת הגט נראה דלזה חשיב השליח כבעל והאשה לא תהיה מגורשת.

ח. טלי גיטיך מעל גבי קרקע

לעיל הבאנו את המשנה מפי הזורק וז"ל הגמ' (עח,א) :

"כי אמר לה הא גיטיך מאי הוי? הוה ליה טלי גיטיך מעל גבי קרקע, ואמר רבא: טלי גיטיך מעל גבי קרקע - לא אמר כלום! אימא: ששלפתו מאחוריו. שלפתו נמי, הא בעינא ונתן בידה וליכא! לא צריכא, דערק לה חרציה ושלפתייה".

מבואר בגמ' שאם האשה לוקחת את הגט מע"ג הקרקע אינו גט משום 'טלי גיטיך' ובפשטות דין זה הינו תנאי בהל' הנתינה, דכאשר האשה לוקחת את הגט בעצמה ואין הבעל נותן לה אין כאן נתינה מהבעל והוי חסרון במעשה הנתינה, דמעשה הנתינה צריך להעשות ע"י הבעל ולא ע"י האשה אמנם באמת יש להוסיף בזה. לכשנדקדק בלשון הגמ' נראה דיש כאן שתי קושיות שונות :

בתחילה הגמ' הקשתה מדוע כאשר הבעל אומר 'הי גיטיך' הגירושין חלים הרי הוי כ'טלי גיטיך מע"ג קרקע' ותרצה ע"ז הגמ' שהאשה לקחה את הגט מע"ג הבעל ולא מהרצפה, ושוב מקשה הגמ' 'הא בעינא ונתן בידה וליכא', וע"ז הגמ' תרצה שהבעל מעקם עצמו ומביא לא את הגט, ובפשטות משמע שהוי שתי קושיות שונות דתרי הילכתא איכא, הקושיא הראשונה לגבי 'טלי גיטיך' נפתרה כאשר הגמ' תרצה ששלפתו מאחוריו, ובכל זאת הגמ' הקשתה שאלה חדשה שונה מהשאלה הקודמת דמה בכך שהאשה לקחה מע"ג הבעל הרי סוף כל סוף הוא לא נתן לה והוי חסרון ב'ונתן בידה', ויש לתמוה הרי

ינתק הגט מידה לא שייך יד הבעל עשה זאת רק הוא עשה זאת, וממילא הגם אם השליח יכול לנתק עכ"פ מיד הבעל היא נבדלת, וע"ש שמבאר לפ"ז מדוע הגמ' (סג,ב) דנה שאין האשה יכולה למנות בתור שליח קבלה את שליח ההולכה של הבעל רק משום 'שלא חזרה שליחות אצל הבעל' ולא משום שאף שהשליח נעשה שליח קבלה של האשה הרי הוא גם שליח של הבעל ונמצא שחשיב כאילו הבעל קשור ומחזיק את הגט ומדוע אינה מגורשת מדין 'משיחה בידו' וכתב שלפי דבריו שפוסק כח השליחות לאחר הנתינה נמצא שלא הוי כבעל ולכן האשה מגורשת. סברא זו היא כעין דברי התו"ג (קמא,ד) שבאר שלאחר מסירת הגט שליח הולכה יכול להיות עד על מסירת הגט לאשה, שכיון שלאחר הנתינה פסק כח השליחות לא הוי כבעל, אמנם לומר סברא זו בנידון דידן הוי חידוש גדול יותר שהרי השליח קשור לגט מיד לאחר הנתינה ולא הרבה אח"כ בנידון התו"ג.

בפשטות שתי הקושיות נובעות מאותו עיקרון שעל הבעל לתת לאשה ואל"כ חסר בנתינה וא"כ, מדוע רק בקושיא השניה הלשון הוא 'ונתן בידה וליכא', הרי בפשטות גם ביחס לקושיא הראשונה יש להקשות שהוי חסרון ב'ונתן בידה' שכיון שהגט נלקח מהקרקע נמצא שהבעל לא נתן גט לאשה וצ"ע מדוע רק ביחס לקושיא השניה מביאה הגמ' שהוי חסרון בנתינה?

עוד יש לשאול³² כעין השאלה הקודמת, מדוע הוצרך דוקא רבא לחדש דין זה אטו לא פשיטא לן שבעינן 'ונתן', הלא ונתן כתיב?

רש"י (ד"ה טלי) עמד על הערה זו וכבר ביחס לקושיא הראשונה כתב 'דבעינן ונתן' ואפשר לבאר כוונתו בשני דרכים:

א. אחרונים רבים³³ דקדקו מהגמ' הנ"ל שאכן תרי הילכתא איכא בדין 'טלי גיטיד'. הדין הראשון הוא שהגט צריך להגיע מהבעל או מרשותו אל האשה וזהו הביאור בקושיא הראשונה שהאשה אינה מגורשת משום שהגט הגיע מהקרקע ולא מרשות הבעל וע"ז תרצה הגמ' 'שלפתו מאחוריו', היינו שהגט הגיע מרשותו של הבעל. ועוד דין נוסף התחדש בדין 'טלי גיטיד' והוא שמעשה הנתינה צריך להעשות ע"י הבעל ולא ע"י האשה וזוהי קושיית הגמ' השניה שעליה תרצה הגמ' שהבעל עיקם עצמו וחשיב שמעשה הנתינה נעשה מכח הבעל. ושני דינים אלו יכולים להתחלק זה מזה,³⁴ דבאופן שהאשה נטלה את הגט מעצמה ומ"מ נטלה את הגט מרשות הבעל הרי שמצד הדין הראשון שפיר הוי גט אך מצד הדין השני לא הוי גט, וזהו המקרה הנ"ל בגמ', וכן להיפך שהבעל עשה את מעשה הנתינה אך הגט לא הגיע מרשותו וזה שייך באופן שהבעל גרר את הגט מרשות הרבים לרשותה דהדין השני שפיר מתקיים שהרי הבעל נתן אך הדין הראשון אינו מתקיים שהרי הגט לא הגיע מרשותו.³⁵

³² לשון המשאת משה לרבי משה חברוני (גיטין ס"י כח).

³³ ובהם חידושי הרי"ם הלי קידושין סימן כז; הגרש"ש שקופ (ספר זכרון אבן ציון עמ' תיב); רבי חיים שמולאביץ (שערי חיים ס"י ב סק"ד בהג"ה) וסיים שבעין זה שמע מרי' שמעון; חידושי רבי ראובן (ס"י יח סק"ב); שיעורי רבי שמואל גיטין 'בדין טלי גיטיד מעל גבי קרקע' עמ' רנב – רנג אות רמג בדרך הראשונה.

³⁴ כ"כ ר' שמעון שקופ (בספר זכרון הנ"ל) וכעין זה בחידושי הרי"ם (שם) ומסתבר שגם שאר האחרונים הנ"ל מסכימים לכך אף שלא כתבו זאת בפירוש.

³⁵ חידושי הרי"ם (שם), ר' שמעון (שם), ר' חיים שמולאביץ (שם), ור' ראובן גרוזבסקי (שם) בארו עפ"ז את התוס' הידוע (עז, ב) שכתב שכאשר האשה קונה את הקרקע בקניין חזקה אין בכך פסול של 'טלי גיטיד' משום 'שהגט בא מרשות הבעל לרשותה הוי כאילו נתנו לה',

ויש להוסיף, שמפשוט דברי האחרונים הנ"ל משמע ששני דינים אלו הם דינים השייכים לתנאי נתינת הגט ולא לחלות הגירושין, ששני דינים אלו כלולים ב'ונתן בידה', דהדין הראשון האומר שצריך שהגט יגיע מהבעל או מרשותו שייך למעשה נתינת הגט משום שאם אינו מגיע מהבעל אינו חשיב כמעשה נתינה, דדוקא כאשר הגט מגיע מהבעל חשיב שהבעל הוא הנותן ולא סתם אדם מעלמא,³⁶ והדין השני מלמד שהבעל צריך לתת ולא שהאשה תיקח ובי דינים אלו כלולים ומתייחסים למעשה נתינת הגט, וע"פ כל הנ"ל אפשר שזו כונת רש"י, להעיר שגם הדין הראשון מבוסס על דין 'ונתן בידה' אף שבאמת הוי דין אחר מהדין השני.

ב. אפשר לדחות כל זה ולבאר אחרת את קושיית הגמ', וכך באר ר' שמואל בשיעוריו (בדרך השניה), דאין כאן שתי הלכות שונות, "דאה"נ המקשן והתרצן הראשון הבינו דטעמא דטלי גיטך מעג"ק לא מהני, היינו משום דבעינן שיבא הגט מיזדו לידה, ולהכי משני ששלפתו מאחוריו, אבל לבתר דמקשה הגמ' והא בעינא ונתן בידה וליכא, ממילא זה ג"כ הטעם להא דטלי גיטך מעג"ק לא מהני משום דמיחסר נתינה, ולעולם ליכא עוד הלכתא דבעינן שיבא הגט מיזדו לידה, וכל שהיתה נתינה לידה אף שלא בא מיזדו מהני."

עפ"ז אפשר דכונת רש"י להעיר כנ"ל דכבר הקושיא הראשונה נובעת מ'ונתן בידה' והוי אותו הדין כמו הקושיא השניה ואין כאן שני דינים שונים.

ט. טלי גיטך כחסרון בחלות הגירושין

ונראה על דרך האפשר לדקדק מפשוט הגמ' הנ"ל שבאמת תרי הילכתא איכא בדין זה, אמנם לדרך זו ההלכה הראשונה המתבארת בגמ' היינו הצורך שהגט יגיע לאשה מהבעל או מרשותו אינו דין בנתינה (כפי שמשמע באחרונים הנ"ל וכפי שמשמע ברש"י) אלא הוי דין בחלות הגירושין, ורק

וכתבו האחרונים שלגבי ההלכה השניה של 'טלי גיטך' שמעשה הנתינה צריך להעשות ע"י הבעל ולא ע"י האשה פשוט היה לתוס' שחשיב כמעשה נתינה של הבעל כיון שהגט נעשה בידה רק מכח זה שהבעל מקנה את החצר כפי שבארו האחרונים בדעת רש"י אלא שלתוס' היה קשה שמ"מ ההלכה הראשונה של 'טלי גיטך' שצריך שהגט יגיע מרשות הבעל אינו מתקיים שהרי הגט מגיע לאשה מהקרקע ולא מהבעל וע"ז תרצו תוס' שכיון שהקרקע לפני כן היא של הבעל חשיב שהגט הגיע מרשות הבעל ושפיר מתקיימת גם ההלכה הראשונה והגט הגיע מרשות הבעל, ונמצא שתוס' מודים לרש"י שמקרה זה חשיב כמעשה נתינה של הבעל ולא של האשה ומ"מ התקשו רק לגבי ההלכה הראשונה וע"ז תרצו כנ"ל.

³⁶ "שם היא נוטלת את הגט מהקרקע שלא של הבעל, ליכא מעשה נתינה כלל, דנתינה היא רק אם בא הגט מרשותו לרשותה". (חידושי ר' ראובן שם).

ההלכה השנייה האומרת שעל הבעל לתת את הגט לאשה ולא שתקח מעצמה הינו דין במעשה הנתניה. ובאור בדברים, שדוקא ביחס להלכה זו אמרה הגמ' 'הא בעינא ונתן בידה וליכא' ולא ביחס להלכה הראשונה ונמצא שההלכה הראשונה אינה מדיני נתינת הגט אלא הינה דין בחלות הגירושין, שכאשר הגט לא הגיע מהבעל או מרשותו אין הגירושין חלים, דכדי שיחשב שהגט הגיע מהנותן ולא מסתם אדם אין צורך שהגט יגיע ממש מידו של הנותן אלא סגי בזה שהנותן הניח את הגט אפי' על קרקע, דכיון שבעקבות פעולה זו הגט יגיע למקבל חשיב שהגט הגיע מהנותן (דלא כמו שכתבנו לעיל), אלא שאף שחשיב כנתינה מכח הנותן מכל מקום אין הגירושין חלין כשהניח על הקרקע משום שישנו דין עצמי בחלות הגירושין שאין הגירושין חלין כשלא הגיע הגט מהבעל או מרשותו וע"ז תרצה הגמ' 'ששלפתו מאחוריו' ונמצא שהגט הגיע מרשות הבעל, ומ"מ המשיכה הגמ' להקשות שישנה הלכה שניה הנוגעת למעשה הנתניה והיא שעל הבעל לעשות את מעשה נתינת הגט ולא שהאשה תעשה מעצמה ועל כן כאשר הגט מונח בקרקע אף שחשיב כנתינה מיד הנותן כיון שנעשה מכח הבעל ואף שחשיב שהגט הגיע מרשות הבעל מ"מ מעשה נתינת הגט פסול כיון שהאשה עושה את מעשה הגירושין ולא הבעל.

ונראה שכך למד התפארת יעקב (שם ד"ה הא בעינא) וז"ל: "הא בעינן ונתן בידה. מלשון זה משמע דהך טעמא דטלי מעל גבי קרקע פסול לאו מטעמא דלא הוא ונתן בידה רק בלא"ה פסול דלא קיבלה מיד הבעל דבעינן שתטול הגט מבעלה, ובשלפתו מאחוריו דלקחה מבעלה פריך דלא נתן בעלה רק היא לקחה".

מלשון 'לאו מטעמא דלא הוא ונתן בידה' משמע דלא הוא דין בנתינה אלא דין אחר, ובפשטות הוא דין בחלות הגירושין וכנ"ל, שהרי דיני נתינת הגט נלמדו מהמילים 'ונתן בידה' ואם דין זה אינו נלמד מהמילים 'ונתן בידה' בפשטות הוא דין בחלות הגירושין ולא במעשה הנתניה,³⁷ וממשיך התפארת יעקב, ובה תבין לשון הרא"ש בהך דערק ליה חרציה ודבריו אינם מובנים וכבר נתחבטו בפירוש דבריו.

ונראה שכונתו לדברי הרא"ש גבי הא דעריק לה חרציה (פ"ח סי' ה) וז"ל: "פירוש עיקם מתניו לקרב אליה הגט והוי כאלו קירב לה את ידו והיא לקחה

---

³⁷ ועיין במשאת משה (שם) שמשמע מדבריו ג"כ דהוי שני דינים כנ"ל, דין א' - דצריך שהגט יגיע מרשות הבעל לאשה, ודין ב' - שלא תיקח מעצמה אלא על ידו (ע"ש חידושו בדין זה), וייתכן ובדבריו סיוע למש"כ.

הגט מתוכה אבל אם היתה ידו פתוחה והגט מונחת עליה ולקחתו משם והוא לא קירב ידו אליה אין זו נתינה ואינה מגורשת. אבל אם אוחזו בראש האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט דהוה כשלפתו דהכא".

הקרוב נתנאל (אות ח) כתב שמדברי הרא"ש משמע, דדוקא כאשר היתה ידו פתוחה ולא קירב את ידו לאשה אינה מגורשת אך אם קירב ידו הפתוחה אל האשה והיא בעצמה לקחה את הגט – מגורשת, והוי חידוש גדול שקירוב הגט על ידו מהני אף שהאשה עצמה עשתה את מעשה הלקיחה, והקשה הקרבן נתנאל דאם דיוק זה נכון מדוע ממשיך הרא"ש ואומר שאם אוחזו את הגט 'בראשו האחד והושיטו לה ולקחתו בראש השני הרי זה גט', ולכאורה הרא"ש היה צריך לומר חידוש יותר גדול וכנ"ל שאף שהאשה בעצמה לקחת את הגט הרי היא מגורשת?

ונראה דכונת התפארת יעקב לתרץ קושיא זו וז"ל: "ולנה"ל כונתו פשוט דהך דקירב ידו והגט בידו מהני דהוי נתינת בעל ונטילת האשה מבעלה, אמנם בהושיט לה הגט ואינו אוחזו רק בראש האחד וראש השני אוחזת האשה ס"ד דלא מהני כיון שאין הראש שאוחזת האשה ביד הבעל, לא הוי קבלה מבעלה, קמשי"ל כיון דעל קושיא הראשונה משני ששלפתו מאחוריו ש"מ דזה הוי קבלה מבעלה אף שאין הגט בידו ממש ולא הקשו על זה רק דהוא לא נתן אבל בהושיט דנתן הוא מהני".

התפארת יעקב מתרץ קושיית הקרבן נתנאל, שהסיבה שהרא"ש לא כתב את המקרה שבו הבעל מקרב ידו לאשה והיא נוטלת את הגט משום דאדרבה המקרה האחר שבו אוחזו הגט רק בקצהו האחד הוי חידוש יותר גדול מאשר המקרה שבו האשה נוטלת מיזו של הבעל משום שאף שהוי חידוש מסוים, מ"מ שני הדינים הנ"ל שפיר מתקיימים במקרה זה, דכאשר מקרב הגט אל האשה הדין הראשון המצריך שהגט יבא מהבעל מתקיים שפיר שהרי הגט הגיע מיזו של הבעל ולגבי הדין השני שהבעל צריך לתת את הגט לאשה שפיר אפשר להבין שהקירוב חשיב כנתינת גט, אמנם במקרה שבו אוחזו הגט בראשו האחד יש הו"א שהדין הראשון שהגט יגיע מיזו של הבעל אינו מתקיים שכיון שאוחזו הגט רק בראשו האחד אפשר דלא חשיב כהגיע מיזו של הבעל ועל כן הוצרך הרא"ש לומר דגם זה חשיב שהגיע הגט מיזו של הבעל כשם שמהני 'שלפתו מאחוריו'.

התפארת יעקב מבין שישנה הו"א שכאשר אוחזו הגט רק בקצהו האחד לא נחשב שהגט הגיע מיד הבעל ומטעם זה לא חלים הגירושין, ונראה קצת

להוכיח מדבריו שס"ל שהדין הראשון, שהגט יגיע מיד הבעל הינו דין בחלות הגירושין ולא במעשה הנתינה כמו שבארנו לעיל בדבריו, שהרי אם התפארת יעקב מבין שמה שצריך שהגט יגיע מיד הבעל הינו דין במעשה הנתינה היינו דרך כאשר הגט מגיע מידו של הבעל חשיב שהבעל נתן את הגט לאשה ולא סתם אדם דעלמא דהנתינה צריכה להגיע מידו של הנותן בדוקא, אך אם לא מגיע מיד הבעל לא חשיב כמעשה נתינה כמו שבארנו לעיל, קשה להבין מה ההו"א דכאשר אוחז רק בקצה הגט לא חשיב כידו של הבעל דכיון דכל מטרת הדין שהגט יגיע מידו של הבעל היא להחשיב את המעשה בתור נתינה מהבעל דכאשר הגט מגיע מיד הנותן חשיב מעשה נתינה ראוי, א"כ בפשטות גם כאשר אוחז בקצה הגט הוי נתינה, דבדרך נתינה כלול גם לאחוז את הגט אפילו בקצה אחד וכי דוקא כאשר אוחז את כל החפץ ולא בקצהו חשיב שהגט הגיע מנותן הגט, ועל כן נראה שס"ל שדין 'טלי גיטד' הוי דין עצמי בחלות הגירושין דאין הגירושין חלין אלא כאשר הגט הגיע מידו של הבעל, ועל כן אף שבאמת חשיב שהגט הגיע מהנותן כיון שהחזקת גט בקצהו חשיב שהגט הגיע מהבעל, מ"מ כיון שדין 'טלי גיטד' הוי דין בחלות הגירושין שהגט יגיע דוקא מיד הבעל, אפשר דצריך דוקא יד וזה שאוחז את הגט בקצהו לא חשיב כיד ורשות ממש, דיש ענין עצמי שהגט יגיע מידו של הבעל ולא כדי להחשיב את המעשה כנתינה וזוהי סברת התפארת יעקב בביאור ההו"א של הרא"ש.

י. נספח – לאור דברי הגר"ח מטלז³⁸

לעיל הובאו דברי הגר"ח מטלז ביחס לקושיית הראשונים על רש"י (עח,ב). אם רש"י ס"ל שקניינים מהני בגט, נמצא שיצויירו גירושין גם ללא נתינה ואם כן לא שייך הפסול של 'משיחה בידו' שהרי ??? זה נוגע דוקא לנתינת הגט והקשו הראשונים מדוע לפי רש"י מבואר בגמ' שיש צורך שהאה תקנה את הקרקע כדי להתגרש? לאור זה תרץ הגר"ח (כפי שמובא בספר נחלת אליהו) קושיא של הפנ"י. המשנה (יט,א) אומרת "על הכל כותבין, על העלה של זית, ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה, על יד של עבד ונותן לה את העבד". שואלת הגמ' (כא,ב) "בשלמא יד דעבד - לא אפשר למקצייה, אלא קרן של פרה - ליקצייה וליתביה לה! אמר קרא: וכתב ונתן לה, מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה, יצא זה שמחוסר כתיבה, קציצה, ונתינה".

³⁸ שייך להערה 29.

הקשה הפניי מדוע למקשן שלא ידע שיש פסול של מחוסר קציצה היה פשוט שיש צורך לקצוץ את יד העבד, ומדוע לא העלה סברא שיתן לאשה את ידו של העבד ושאר העבד ישאיר לעצמו ותירץ הפניי שכיון שגוף העבד והיד נצרכים זה לזה הוי כאלו שייר לו זכות ושותפות בגוף הגט במקום כתיבת האותיות. והקשה התו"ג שתירוצו מספיק רק בכתב הגט על ידו של העבד אך עדיין קשה מדוע יש צורך לקצוץ את הקרן מהפרה שאף שנאמר שהקרן יונקת מהפרה א"א לומר שהפרה זקוקה ליניקת הקרן. ועוד הוסיף שבעיקר דבריו יש לדון הרבה שאף שהיד והגוף צריכים זה לזה ויונקים זה מזה אבל מ"מ אין לבעל שום זכות בידו של העבד ויש רשות לאשה מצד הקנייני לקצוץ ידו ולהפריד בין הגוף ליד, ואף שלאשה אסור לקצוץ את יד העבד משום איסור חבלה, אבל מ"מ לא חשיב שהבעל יש לו זכות עוד בידו של העבד. ותרץ ר' חיים שלפי קצוה"ח הנ"ל שאם הגט מונח ברשות הבעל לא הוי גירושין משום שהוי 'כמשיחה בידו' ה"ה בנידון דידן אי אפשר לאוקמי כגון שיהא גוף העבד שייך לבעל ואת היד יתן לאשה, דאז יפסל מהדין הנ"ל כיון שהגט דהיינו היד נשאר בגוף היינו רשות הבעל. אמנם הקשה ר' חיים שהרי סברא זו באר קצוה"ח כדי לתרץ את רש"י מקושיית הראשונים ונמצא שהראשונים שהקשו עליו לא ס"ל דיש פסול של 'משיחה בידו' במקרה זה דפסול זה קיים רק כאשר הבעל עצמו מחזיק את המשיחה ולא כאשר הרשות של הבעל מעכבת (ובאמת ראה לקמן שכך הסביר הקה"י את מחלוקת הראשונים ורש"י) וא"כ לפי דבריהם א"א לתרץ ע"פ קצוה"ח את קושיית הפניי. אמנם אמר ר' חיים שלפי דבריו שהבאנו לעיל בשמו, א"כ נמצא שגם שאר הראשונים מודים שכאשר הגט ברשות הבעל אין האשה מגורשת משום שהוי כמשיחה בידו אלא שכל קושייתם היתה לפי שיטתו של רש"י שס"ל שקניינים מועילים בגט ואין צורך בנתינה כפי שבארנו לעיל באריכות וא"כ במקום שיש צורך בנתינה גם הם מודים שיש חסרון של 'משיחה בידו' אף שהגט אינו מונח דוקא בידו של הבעל אלא מונח ברשות הבעל.

ונראה שאפשר לתרץ ע"פ המהלך של הגר"ח מטלז קושיא נוספת. הקה"י (סי' יז) כתב שלפי ביאור קצוה"ח בדעת רש"י צ"ל שהראשונים שהקשו על רש"י ס"ל, 'ידוקא בההיא דגט בידה ומשיחה בידו דאגידא לגוף המגרש אין זה כריתות אבל כשהגט נמצא ברשות המגרש ולא אגידא לגופו של הבעל הוי שפיר כריתות דהא עכשיו בשעת זכיית הגט אינו יכול לנתק את הגט ולתופסו לעצמו'. והנה הסברו של ר' חיים מטלז אינו כהסברו של הקה"י, שהרי לפי ר'

חיים מטלז הראשונים באמת מודים לרש"י שאם האשה קונה את הגט מקניין חצר שיהיה פסול של גט בידה ומשיחה בידו' אף שהגט אינו מונח בגופו של הבעל אלא רק ברשותו אלא שכל קושייתם על רש"י היא דוקא לשיטת רש"י שס"ל שקניינים מועילים בגט לא יהיה כאן פסול של 'משיחה בידו' כאשר הגט מונח רק ברשות הבעל ולא בידו אך באמת מודים הראשונים שאם האשה קונה את הגט בקניין חצר יהיה פסול של 'משיחה בידו'. והנה בגיטין (עח,א) בזרק לה גט קרוב כו' מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ופריך ה"ד מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדים בדי' אמות וכו' והא א"א לצמצם, ומבואר דאם אפשר לצמצם מגורשת ואינה מגורשת והק' הרשב"א אמאי לא אמרינן דאינה מגורשת כלל משום דאגיד גביה וכדפריך להלן (עח,ב) ותרץ הרשב"א דכיון דקאי גם בד"א דידה דין הוא דתהוי מגורשת ואינה מגורשת, וכתב הרב דז"י מיטרובסקי (על קצוה"ח שם הערה 107) שמבואר מדבריו (וכן בריטב"א ע"ש), דאם הגט הוא רק ברשות הבעל ודאי לא מהני משום דאגיד גביה ואע"ג דאינו אגוד לגוף המגרש רק לרשותו ל"מ והקשה שצ"ע מדוע כאן הקשו הרשב"א והריטב"א על רש"י הרי הם בעצמם ס"ל דאף שאינו אגוד לגופו של המגרש פסול משום אגיד גביה ונשאר בצ"ע. והנה אפשר לדחות קושיה זו בשני אופנים שונים :

א. הנה לפי מה שבארנו (לעיל הערה 16) שיש הבדל בין דין 'אגיד גביה' לדין 'משיחה בידו', דדין 'אגיד גביה' עוסק בשאלה האם האשה קיבלה ודין 'משיחה בידו' עוסק בשאלה האם הבעל עדיין קשור לגט (וכ"ז אפילו לצד בחקירה דדין 'משיחה בידו' הוי חסרון בנתינה ולא בחלות), נמצא שאפשר שיהיה הבדל בין שני הדינים הנ"ל, שאפשר שדין מסוים יפסול את הגירושין אף שהדין האחר לא יפסול את הגירושין. לפ"ז נראה לבאר שודאי שהראשונים יודו שכאשר הגט נמצא ברשות הבעל או בדי' אמותיו אינה מגורשת מדין 'אגיד גביה' כיון שאין כאן נתינה שהרי הגט עדיין ברשות הבעל, ועל כן שפיר הקשו הראשונים מדוע תהיה מגורשת כאשר הגט מונח בדי' אמותיו של הבעל כיון ש'אגיד גביה', ואפשר לצייר מקרה הפוך שאף שהגט יהיה מונח ברשות הבעל, לא יהיה חסרון ופסול של 'אגיד גביה' ומ"מ אפשר שיהיה עדיין חסרון של 'משיחה בידו' והאשה לא תהיה מגורשת, ודבר זה שייך באותו נידון שעליו דיבר רש"י, והוא שהגט מונח ברשות הבעל ונקנה בקניין אגב, דנראה דדין 'אגיד גביה' אינו פוסל כאשר הגט ניתן ע"י קנין אגב, שבקנין אגב כן נחשב שהאשה קיבלה, משום שזה שאנו אומרים שכאשר הגט מונח ברשות הבעל אין זה נתינה ואינה קבלה מיירי דוקא

באופן שהנתינה מתבצעת ע"י זה שהגט מונח בחצרה, דאז עלינו לבדוק האם הגט מונח גם בחצרה ולא בחצרו, אך אם הנתינה מתבצעת ע"י קניין אגב, אפשר לומר שהאשה קיבלה והנתינה התבצעה כיון שזה שהגט מונח בחצרו של הבעל אין זה מפריע ומונע את נתינת האגב, דנתינה כזו אינה תלויה בהיכן הגט מונח, ומ"מ אף לסברא זו עדיין יש פסול מדין 'משיחה בידו' משום שעיקר השאלה בדין זה הוא האם הבעל קשור לגט והאם הגט כרות מהבעל ועל כן אף שהנתינה נעשתה ע"י קניין אגב ולכן אין חסרון של 'אגיד גביה', מ"מ כיון שהגט מונח ברשות הבעל נמצא שהגט אינו כרות מהבעל ועל כן ואינה מגורשת מפני דין 'משיחה בידו'. וצ"ל לפ"ז שהסיבה שהראשונים הקשו על רש"י ונקטו שאין בקנין אגב פסול של 'משיחה בידו' משום שס"ל להו שכאשר מונח ברשותו ולא בידו חשיב הגט כרות ואינו קשור לבעל כפי שבאר הקה"י את סברתם, ולפי כל זה א"ש הקושיא הנ"ל, דכאשר הגט מונח ברשות הבעל ולא נקנה באגב אין הגירושין חלין מדין 'אגיד גביה' וזו קושיית הראשונים בגמ' (עח,א) אמנם כאשר הגט נקנה בקנין אגב אין חסרון כלל לא של 'אגיד גביה' ולא של 'משיחה בידו'.

ב. נראה שלפי המהלך הזה של הגר"ח מטלז אין כאן קושיא כלל, שהרי לפי ר' חיים מטלז הראשונים מודים לרש"י שיש חסרון של 'משיחה בידו' כאשר הגט מונח בחצר הבעל אלא שכל מה שהם הקשו זה לשיטתך רש"י שקניינים מועילים בגט זה דוקא כאשר הגירושין נעשים ע"י נתינה אך כאשר הגירושין נעשים ע"י קניין ולא ע"י מעשה נתינה אין צורך בהלי' מסוימות של הנתינה ולכן לא יהיה פסול של 'משיחה בידו' שהוי הלכה בנתינה כפי שבארנו לעיל (לפחות לדעת התוס'), אך ודאי שכאשר הגט מונח בחצר הבעל והאשה תתגרש מדין 'נתינה' ולא מדין 'קניין' מודים הראשונים לרש"י שישנו פסול של 'משיחה בידו' וממילא אין סתירה כלל בדברי הראשונים. (דוקא לפי המהלך של ר' חיים מטלז קנין אגב גורם לכך שאפילו אין פסול של 'משיחה בידו' כיון שר' חיים הבין שאין ענין של מעשה נתינה כלל בקנין אגב והוי גירושין גם מבלי מעשה נתינה וממילא הגט חשיב ככרות אמנם לפי המהלך הראשון גם אם הגירושין נעשים ע"י קניין אגב אין זה גורם לכך שאין פסול של 'משיחה בידו' כפי שבארנו לעיל).